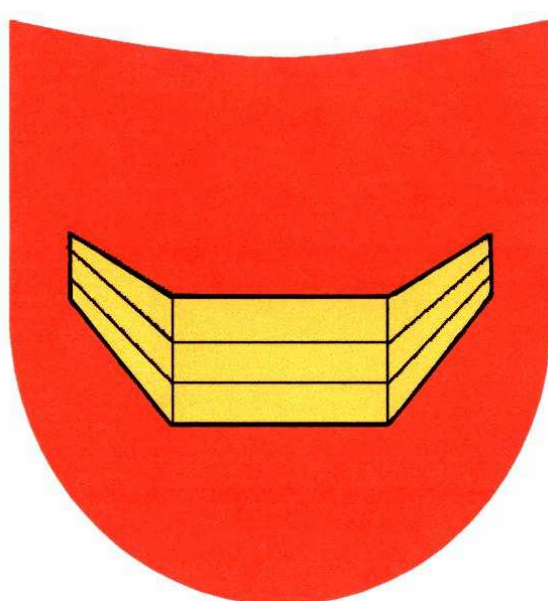

**PLAN ROZWOJU LOKALNEGO
GMINY TUROBIN**

Strategia została opracowana
przez:

E-STUDIO SP.J

www.estudio.lublin.pl

20-092 Lublin, ul. Lubartowska 74a

tel. 081-4440990

fax. 081-4440997

poczta@estudio.lublin.pl

1. WSTĘP	5
1.1. Przedmiot, metoda i cel opracowania	5
1.2. Horyzont czasowy	5
2. OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA GMINY TUROBIN.....	6
2.1. Położenie geograficzne	6
2.2. Stan środowiska naturalnego	9
2.3. Walory historyczne	17
3. LUDNOŚĆ I ZAGADNIENIA SPOŁECZNE.....	21
3.1. Dane demograficzne	21
3.2. Pracujący i bezrobotni.....	23
3.3. Bezrobocie	24
3.4. Źródła dochodów ludności.....	27
4. WARUNKI SOCJALNO – BYTOWE	27
4.1. Oświata	27
4.1.1. Szkoły podstawowe.....	28
4.2. Opieka społeczna	29
4.3. Służba zdrowia.....	30
5. GOSPODARKA	30
5.1. Pozarolnicza działalność gospodarza.....	30
5.2. Rolnictwo.....	33
5.2.1. Użytkowanie gruntów w gospodarstwach indywidualnych	35
5.2.2. Struktura obszarowa gospodarstw rolnych.....	35
5.2.3. Struktura produkcji rolniczej w gminie.....	37
6. INFRASTRUKTURA TECHNICZNA	40
6.1. Układ drogowo - komunikacyjny.....	40
6.2. Gazyfikacja	43
6.3. Energia elektryczna.....	43
6.4. Gospodarka wodna.....	43
6.5. Gospodarka ściekowa	43
6.6. Gospodarka odpadami	44
7. KULTURA	44
7.1. Sport.....	45
8. Analiza SWOT	46
8.1. Mocne i słabe strony Gminy Turobin	47
8.2. Szanse i Zagrożenia rozwoju Gminy Turobin	50
9. DZIAŁANIA MAJĄCE NA CELU POPRAWĘ SYTUACJI SPOŁECZNO- GOSPODARCZEJ GMINY	55
9.1. Założenia strategiczne rozwoju gminy - długo i krótkookresowe	55
9.1.1. Misja lokalnego planu rozwoju	55

9.1.2.	Cele długookresowe	56
9.1.3.	Cele krótkookresowe.....	56
10.	OBSZARY WSPARCIA I DZIAŁANIA WYNIKAJĄCE ZE STRATEGII ROZWOJU WOJEWÓDZTWA Lubelskiego na lata 2006-2020 I Regionalnego PROGRAMU operacyjnego województwa lubelskiego na lata 2007-2013	57
11.	INWESTYCJE MOGĄCE WPŁYNAĆ NA POPRAWĘ SYTUACJI GMINY	60
12.	PROJEKTY I ZADANIA FAKULTATYWNE WSKAZANE DO REALIZACJI W KOLEJNYCH ETAPACH.....	62
13.	REALIZACJA PROJEKTÓW	62
13.1.	Planowane projekty inwestycyjne w latach 2006-2013	62
14.	OCZEKIWANE WSKAŹNIKI OSIĄGNIĘCIA PLANU ROZWOJU LOKALNEGO	65
14.1.	Monitoring	65
14.1.1.	Założenia ogólne	65
14.2.	Rodzaje monitorowania i wskaźniki.....	66
14.2.1.	Zasady prowadzenia monitoringu i sposoby oceny.....	67
15.	PROMOCJA PLANU ROZWOJU LOKALNEGO	68
16.	PLAN FINANSOWY	68
16.1.	Plan finansowy na lata 2006-2013	68
17.	SYSTEM WDRAŻANIA	69
17.1.	System monitorowania programu rozwoju lokalnego gminy Turobin	69

1. WSTĘP

1.1. Przedmiot, metoda i cel opracowania

Przedmiotem opracowania jest obszar gminy, ocena uwarunkowań i wybór sposobu rozwoju gminy, racjonalnie wykorzystującego, istniejące do dyspozycji środki dla rozwiązywania problemów i określonych potrzeb gminy.

Celem opracowania planu rozwoju lokalnego jest wskazanie priorytetów oraz skonkretyzowanie strategicznych celów, odpowiadających hierarchii potrzeb i strategii rozwoju gminy, spójnych z polityką regionalną województwa. Określony w planie program działań, lista zadań i harmonogram, są uzasadnione istniejącym stanem i warunkami społeczno-gospodarczymi, a także potrzebą aktywizacji przedsiębiorczości i tworzenia miejsc pracy. Uporządkowane działanie sprzyjać będzie uzyskaniu założonych efektów.

W przyjętej metodzie opracowania dokonano:

- identyfikacji problemów i priorytetów, w oparciu o analizę uwarunkowań rozwoju i ocenę słabych i silnych stron gminy, jej szans i ograniczeń,
- oceny możliwości promocji i wykorzystania potencjałów gminy,

Założony plan inwestycyjny posiada określone źródła finansowania, konieczne do przygotowania projektów i realizacji zadań.

1.2. Horyzont czasowy

Zgodnie z zaleceniami „Zintegrowanego Programu operacyjnego Rozwoju regionalnego. Uzupełnienie Programu” (Warszawa kwiecień 2004) oraz „Ogólnego podręcznika wdrażania ZPORR” (dokument roboczy, Warszawa, styczeń 2004) realizacja planu rozłożona jest na dwa etapy:

- Etap I: lata 2004-2006
- Etap II: lata 2007-2013

Taki harmonogram działań wynika z okresów programowania w Unii Europejskiej. W roku 2006 kończy się bieżący okres programowania, a następny obejmował będzie lata 2007- 2013.

Ze względu na to, iż nie jest znana alokacja środków strukturalnych latach 2007-2013, wszelkie plany działań na ten okres oraz kalkulacje finansowe podane zostaną szacunkowo.

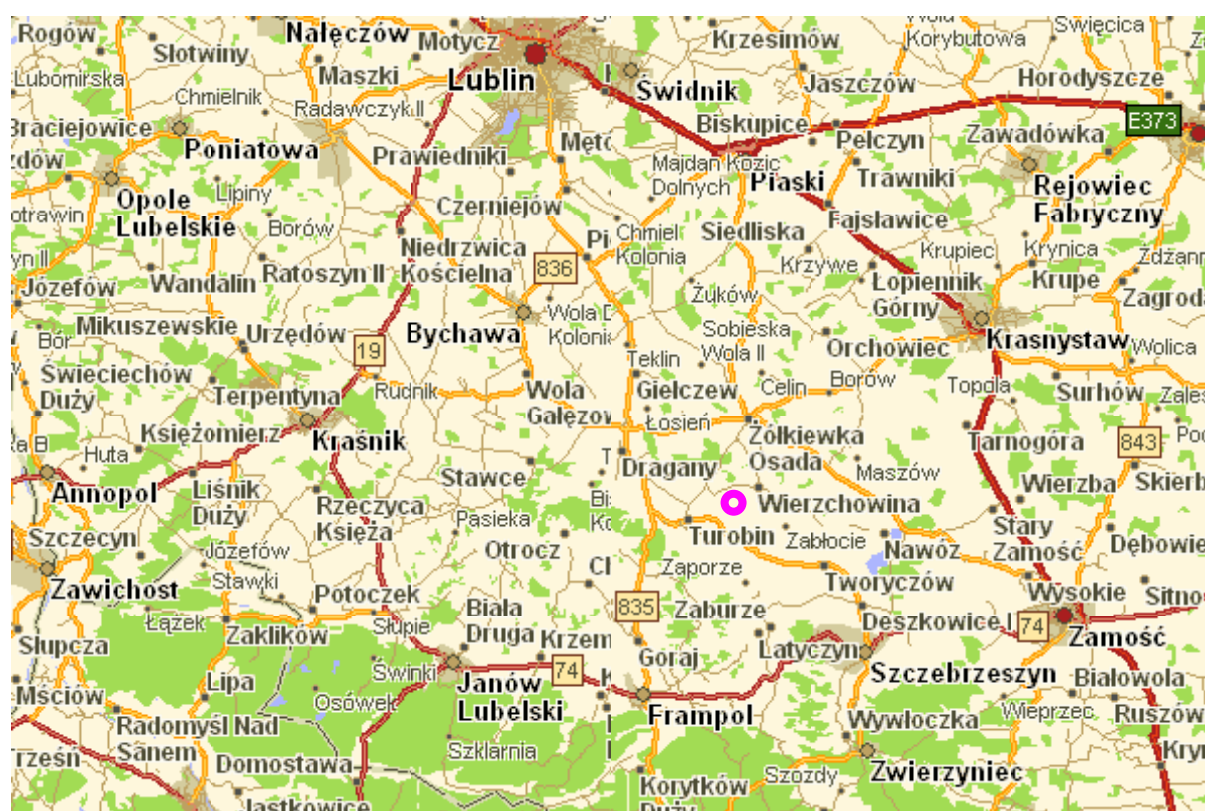
2. OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA GMINY TUROBIN

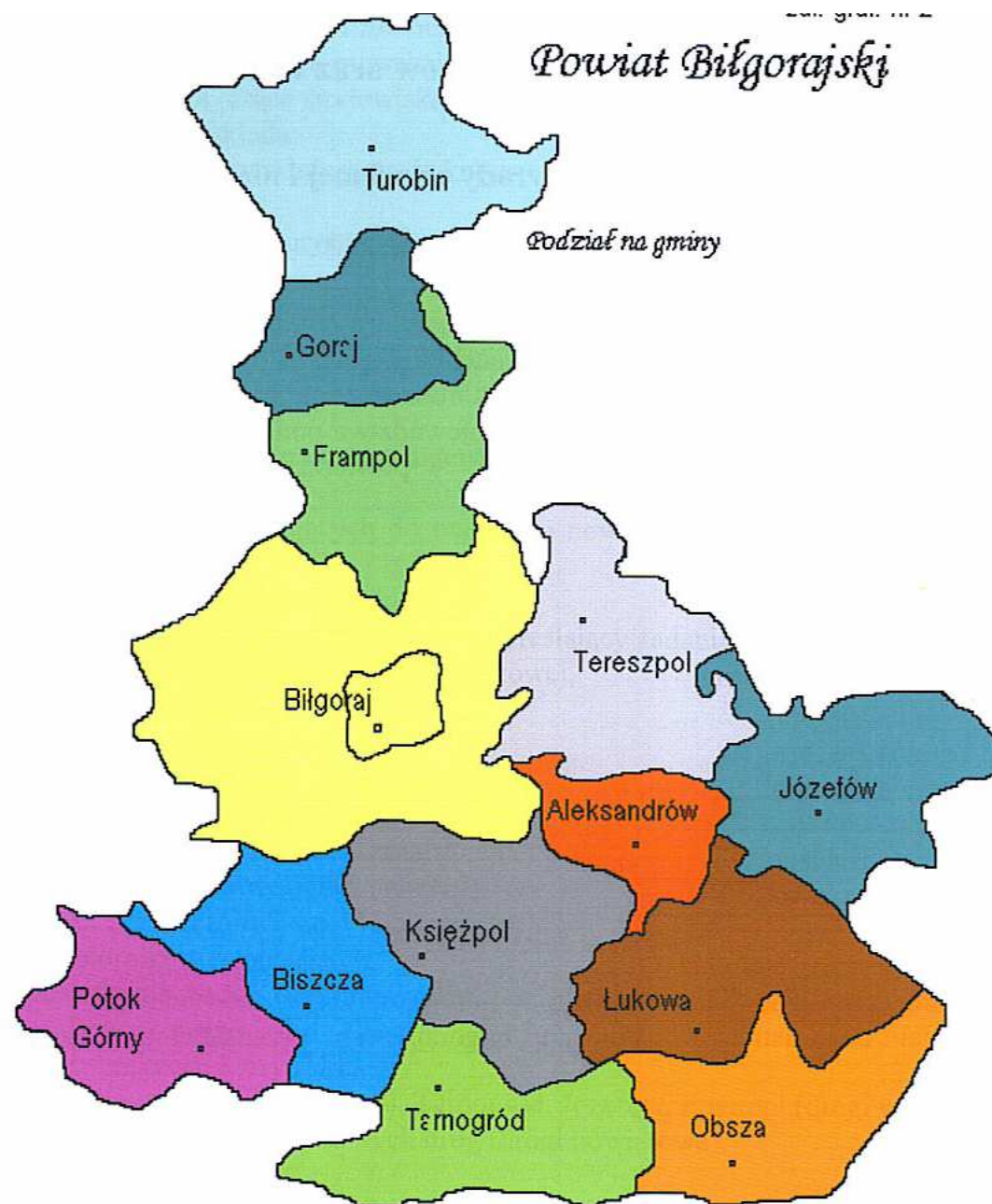
Na podstawie dostępnych materiałów statystycznych, przeprowadzonych badań terenowych i dokumentacyjnych oraz dzięki wykorzystaniu literatury przedmiotu sporządzono raport stanu społeczno-gospodarczego gminy Turobin.

Przeprowadzona w nim diagnoza stanu gminy, zarówno w ujęciu problemowym, jak i przestrzennym, na tle jej otoczenia, umożliwi dokładne rozpoznanie potrzeb gminy.

2.1. Położenie geograficzne

Gmina Turobin jest najbardziej wysuniętą na północ gminą pow. Biłgorajskiego, położoną na ważnym szlaku komunikacyjnym z Lublina przez Biłgoraj do Przemysła. Miejscowość oddalona jest od Biłgoraja o ok. 40 km i o ok. 60 km od Lublina. Teren gminy sąsiaduje z następującymi gminami: Żółkiewka, Rudnik, Radecznicza, Goraj, Chrzanów, Zakrzew, Wysokie. Jednocześnie gmina Turobin sąsiaduje z następującymi powiatami: lubelskim, krasnostawski, zamojskim, janowskim, biłgorajskim.

Gmina Turobin jest jedną z 213 gmin województwa lubelskiego, administracyjnie wchodzi w skład powiatu Biłgorajskiego, składającego się z 14 gmin. Gminy zajmuje powierzchnię 162,02 km², zamieszkuje ją 7347 mieszkańców. Gmina swym zasięgiem obejmuje 24 sołectwa (24 miejscowości).

Obszar gminy wchodzi w skład trzech krain fizjograficznych: Roztocza Zachodniego, Padołu Zamojskiego i Wyniosłości Giełczewskiej.

Przez gminę przebiegają dwie ważne drogi wojewódzkie: nr 835 Lublin-Przeworsk i nr 848 Szczepieszyn-Tarnawa Duża.

Tabela 1. Podstawowe dane o gminie Turobin na tle innych gmin powiatu biłgorajskiego

Gmina	Ludność		Powierzchnia [ha]
	ogółem	w tym kobiety	
Turobin	7347	3799	16202
Miasto Biłgoraj	26972	13931	2885
Gmina Biłgoraj	12537	6309	26141
Józefów	7338	3691	12472
Tarnogród	6963	3468	11397
Księżpol	6806	3394	14236
Frampol	6575	3295	10761
Potok Górny	5679	2822	11094
Łukowa	4581	2333	14875
Goraj	4462	2224	6763
Obsza	4417	2207	11297
Tereszpol	4037	1986	14403
Biszczka	4005	2025	10731
Aleksandrów	3181	1593	5322
Razem powiat	104900	53077	168579

Jest położona na obszarze Padołu Zamojskiego, nad rzeką Por (lewy dopływ Wieprza).

Gmina Turobin obejmuje swym zasięgiem 24 sołectwa, które różnią się między sobą zarówno pod względem zajmowanej powierzchni, jak i liczby ludności je zamieszkującej.

Tabela 2. Ludność w poszczególnych sołectwach gminy Turobin

Sołectwo	Ludność	Powierzchnia [w ha]	Gęstość zaludnienia [osoba/km ²]
Turobin i Przedmieście	1436	1148,16	125
Czernięcin Główny	657	1096,17	60
Czernięcin Poduchowny	334	575,03	58
Elizówka	133	350,36	38
Gaj Czernięciński	99	284,69	35
Gródki Drugie	270	569,67	47
Gródki Pierwsze	324	823,83	39
Guzówka Kolonia	405	997,49	41
Huta Turobińska	291	736,22	40
Nowa Wieś	263	547,69	48
Olszanka	201	426,12	47
Rokitów	317	870,77	36
Tarnawa Duża	338	1723,5	20
Tarnawa Kolonia	76	223,72	34
Tarnawa Mała	253	572,86	44
Tokary	373	826,51	45
Wólka Czernięcińska	200	444	45
Zabłocie	71	229,05	31
Zagroble	147	288,07	51
Załawcze	214	360,9	59
Żabno	547	1831,35	30
Żabno Kolonia	115	502,19	23
Żurawie	283	793,15	36

2.2. Stan środowiska naturalnego¹

Klimat

Klimat tego rejonu (region klimatyczny lubelski) można scharakteryzować jako przejściowy, kształtowany poprzez zmienny w swym zasięgu masyw powietrza morskiego (z zachodu) i kontynentalnego (ze wschodu) przy przewadze wpływów kontynentalnych.

Najbardziej korzystne warunki klimatyczne (nasłonecznienie) posiadają, stoki o ekspozycji południowej i zachodniej, niekorzystny klimat obserwuje się w dolinach Poru. Doliny są rynnami grawitacyjnego spływu chłodnego powietrza, zgodnie ze spadkami terenu.

¹ M. Rabięga, Ekofizjografia Gminy Turobin, Tomaszów Lubelski 2005, s.7-14; M. Grodzka Kurylak, Program Ochrony Środowiska dla Gminy Turobin, Zamość 2003, s. 15-25.

Surowce mineralne

Gmina Turobin jest obszarem stosunkowo ubogim w surowce mineralne. Badania geologiczne w gminie prowadzone były przez Wydział Geologii Uniwersytetu Warszawskiego. Przeprowadzone badania w miejscowości Żabno i Gródki wykazały, że występującej pod zmiennym nakładem utworów lessowych opoki mastrychtu charakteryzują się średnią zwięzłością. Badania wykazały, że udział surowca użytecznego utrzymuje się w granicach 10 - 25% i nie stanowi wartości przemysłowej. Doraźnie może być przedmiotem wydobywania dla celów lokalnych zabezpieczających potrzeby indywidualnych rolników.

W pokrywach lessowych istnieje możliwość pozyskania surowca ilastego do ceramiki budowlanej (w rejonie miejscowości Gródki, Żurawie, Tarnawa, Olszanka).

Surowce okruczowe reprezentowane są przez dwa typy genetyczne osadów:

- w formie doliny rzeki Por, gdzie występują głównie piaski drobnoziarniste,
- w strefach zboczy wysoczyzny lessowej i obniżeń erozyjnych, gdzie osady okruczowe wykształcone są w postaci deluwialnych piasków drobnoziarnistych pylastych.

Występujący w obrębie gminy profil osadów okruczowych - kruszywa naturalnego piaskowego nie spełnia wymagań jakościowych tego typu kopaliny do zastosowań gospodarczych.

W dolinie rzeki Por na odcinku Rokitów - Żurawie występują torfy niskie, które mogą mieć zastosowanie do celów rolniczo-ogrodniczych w postaci mieszanek torfowo-mineralnych.

Gleby

W gminie Turobin dominują głównie gleby brunatne utworzone z lessów i rędziny utworzone na wychodniach utworów kredowych.

Grunty użytkowane rolniczo stanowią ponad 76 % ogólnej powierzchni gminy Turobin. Grunty orne na terenie gminy zajmują 10701 ha (66% powierzchni), użytki zielone 1523 ha (9,4%), lasy i zadrzewienia 3033 ha (18,7%).

Gleby zaliczane się do wszystkich sześciu klas bonitacyjnych, przy czym klasa I i VI występuje w ilościach marginalnych, dominuje natomiast klasa III a i III b. 65,4% gruntów ornych to gleby klasy bonitacyjnej III a i III b ; 22%- grunty klasy IV a i IV b; 10,3% - grunty klasy II. Największy udział gleb klasy II występuje w rejonie Nowej Wsi. Na terenie gminy przeważają więc gleby bardzo dobre i dobre, co powoduje iż wartość rolniczej przestrzeni produkcyjnej jest wysoka.

Gmina Turobin, a w szczególności obszar Roztocza Zachodniego, to obszar dużego nasilenia erozji gleb, na którą podatne są gleby lessowe wysokiej jakości.

Wody powierzchniowe

Warunki wodne obszaru gminy Turobin wyraźnie cechuje swoista dwudzielność. Wyrażna odmienność hydrologiczna obszaru Roztocza Zachodniego położonego na zachód od wąskiej doliny Poru i tej części Padołu Zamojskiego, która leży na wschód od tej rzeki. O występowaniu wód powierzchniowych na obszarze Roztocza Zachodniego decyduje jego wyniesienie nad poziom morza oraz budowa geologiczna. Charakterystyczną cechą tego obszaru jest najbardziej uboga sieć rzeczna na Roztoczu i Wyżynie Lubelskiej.

Pod względem hydrograficznym obszar gminy Turobin znajduje się w dorzeczu Wisły oraz zlewni rzeki Wieprz. Teren gminy odwadniany jest przez rzekę Por posiadającą długość 52,6km, będącą lewostronnym dopływem rzeki Wieprz. Źródła tej rzeki znajdują się na terenie Roztocza Zachodniego. Rzeka Por na terenie gminy Turobin zasilana jest przez kilka bezimiennych cieków wodnych. W obrębie doliny rzeki Por wykształciły się gleby torfowe, użytkowane głównie jako trwałe użytki zielone - łąki. Przeważnie są one okresowo lub trwale nadmiernie uwilgotnione i wymagają uregulowania stosunków wodnych.

Badania czystości rzeki Por prowadzone w 2003 roku w ramach systemu Państwowego Monitoringu Środowiska zaklasyfikowały rzekę Por do II klasy czystości.

Na terenie gminy Turobin nie występują naturalne jeziora, ani też sztuczne zbiorniki wodne.

Wody podziemne

Na terenie gminy Turobin znajduje się sześć ujęć wód podziemnych:

1. ujęcie wody podziemnej w miejscowości Gródki:
 - decyzją Urzędu Wojewódzkiego w Lublinie znak GPOS.IV-423-24/74 z dnia 20 kwietnia 1974r. wielkość zasobów wody podziemnej ujęcia została zatwierdzona w kategorii „B”, ujęcie zaopatruje w wodę mieszkańców miejscowości Gródki, Huta Turobińska, Kolonia Kondraty (miejscowości te są w 98% zwodociągowane).
2. ujęcie wody podziemnej w miejscowości Tarnawa Duża:
 - ujęcie zaopatruje w wodę miejscowości Tarnawa Duża, Tarnawa Mała i Kolonia Tarnawa, od 1998 roku również Kolonia Guzówka i Elizówka (miejscowości te są w

98% zwodociągowane), decyzją Urzędu Wojewódzkiego w Zamościu znak OS-11-7530/15/94 z dnia 16 czerwca 1994r. wielkość zasobów wody podziemnej ujęcia została zatwierdzona w kategorii „B”.

3. ujęcie wody podziemnej w miejscowości Turobin:

- zatwierdzone zasoby w kategorii „B” ujęcie obsługuje miejscowości Turobin, Przedmieście Szczebrzeszyńskie, Zagroble, Olszanka (miejscowości te są zwodociągowane).

4. ujęcie wody podziemnej w miejscowości Żurawie:

- ujęcie obsługuje miejscowości zwodociągowane tj. Żurawie, Rokitów, Załawcze, Czernięcin Główny, Czernięcin Poduchowny, Gaj Czernięciński.

5. ujęcie wody podziemnej w miejscowości Żabno:

- kategorii „B” (decyzja Urzędu Wojewódzkiego w Zamościu nr OS-8530/121/85 z dnia 11 stycznia 1986r.), ujęcie obsługuje miejscowości Żabno i Kolonia Żabno.

6. ujęcie wody podziemnej w miejscowości

Tokary:

Gmina Turobin znajduje się w obszarze udokumentowanego Głównego Zbiornika Wód Podziemnych nr 406, zwanego lubelskim, obejmującego Międzyrzecze Wisły i Wieprza, ograniczone od południowego-zachodu krawędzią Rostocza. Jest to zbiornik kredowy szczelinowo-porowy o najwyższej jakości wód podziemnych.

Flora i fauna

Położenie na styku Europy Zachodniej i Wschodniej powoduje że przez obszar województwa lubelskiego przebiega wiele naturalnych zasięgów roślin, reprezentujących różne elementy geograficzne. Spośród drzew granice zasięgów mają tu m.in. jodła pospolita, buk pospolity, dąb bezszypułkowy. Na Rostoczu znajduje się wyspowa stanowisko modrzewia polskiego.

Ścieranie i mieszanie się wpływów różnych elementów biogeograficznych sprzyja utrzymaniu wysokiej różnorodności biologicznej obszaru. Generalnie dominują gatunki środkowoeuropejskie, występują tu także gatunki zachodnie i subatlantyckie, reliktowe gatunki borealne, gatunki pontyjsko-panońskie z domieszką roślin górskich.

W wyniku dotychczasowych badań stwierdzono 1630 gatunków roślin naczyniowych, co stanowi około 70% ogólnej liczby gatunków występujących w Polsce. Najwięcej gatunków ma Wyżyna Lubelska, na co wpływa licznie reprezentowana flora stepowa i górską. Bogate w gatunki roślin jest też Roztocze (1341), choć brak na nim zupełnie roślin stepowych. Na łąkach dolin rzecznych panują zbiorowiska łąkowe oraz turzycowate i płaty olszyn. W runie leśnym i na torfowiskach zachowało się sporo roślin borealnych i atlantyckich. Roztocze cechuje duży udział lasów górskich regla dolnego. Wykształciły się tu bory jodłowe, buczyna karpacka oraz lasy dębowo-grabowe. W runie duży udział mają gatunki flory górskiej, liczne paprocie i storczyki.

Na Wyżynie Lubelskiej maleje udział roślin górskich, a lasy z udziałem buka i jodły występują tylko na odizolowanych stanowiskach w południowej jej części. Panującym zbiorowiskiem w lasach są drzewostany dębowo-grabowe, sosnowo-dębowe i bory sosnowe. Na słonecznych zboczach dolina, wąwozów oraz na ciężkich rędzinach kredowych występuje bogata flora stepowa. W wielu miejscach powstały całe zespoły muraw stepowych i zarośli kserotermicznych. W dolinach rzek wykształciły się zespoły traw i turzyc.

Najcenniejsze zbiorowiska roślinne, na terenie gminy Turobin, tworzą zespoły leśne zajmujące ponad 18% powierzchni. Lasy nie tworzą tu większych zwartych kompleksów, występując mozaikowo głównie na terenach o dużych spadkach (zbocza i dna wąwozów). W lasach dominują siedliska żyzne. Największe pozycje zajmuje las świeży oraz las mieszany. Prawie we wszystkich fragmentach lasów pojawiają się rośliny borowe jak: konwalia dwulistna, szczawie zajęcze i kosmatka owłosiona. Dominują drzewostany młode. Współczesne kompleksy leśne charakteryzują się przebudowanymi drzewostanami, często niezgodnymi z siedliskiem (w wielu rejonach wprowadzono sosnę, modrzewia, dęba czerwonego, brzozę, zwłaszcza w lasach chłopskich). Obok zespołów leśnych w krajobrazie gminy ważną rolę odgrywają zespoły łąkowe występujące głównie w dolinie rzeki Por.

Lesistość gmin powiatu biłgorajskiego

L.p.	Gmina	% udział lasów w	Klasa gruntu zajmowanego przez las oraz grunty zadrzewione (ha)									
			Klasa II		klasa III		klasa IV		Klasa V		Klasa V	
			lasy	grun. zadrz.	lasy	grun. zadrz.	lasy	grun. zadrz.	lasy	grun. zadrz.	lasy	grun. zadrz.
1	Aleksandrów	31.8	-	-	-	-	901	-	597	5	194	-

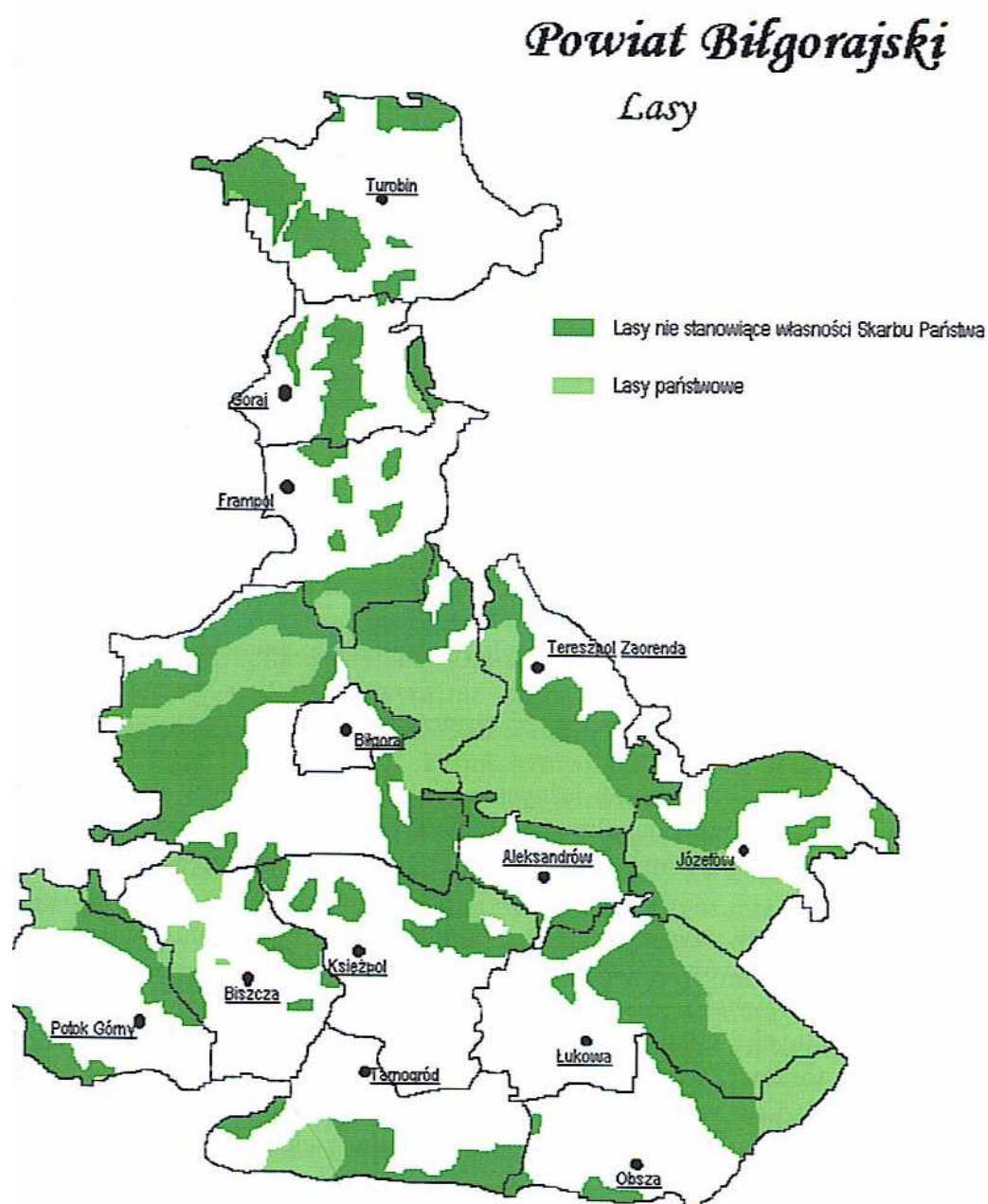
Plan Rozwoju Lokalnego Gminy Turobin

2	Biłgoraj (m. i gm.)	56,4	-	-	-	-	3531	-	4300	-	466	-
3	Biszcza	26,7	-	-	90	2	231	4	2245	41	54	-
4	Frampol	32,3	-	-	292	-	217	-	1644	-	325	-
5	Goraj	18,8	42	-	557	-	430	-	245	-	-	-
6	Józefów	56,0	-	-	13	-	445	-	2821	-	138	-
7	Księżpol	22,8	-	-	46	-	768	-	1446	-	222	-
8	Łukowa	48,8	-	-	1	-	903	8	2044	76	354	10
9	Obsza	22,4	37	-	493	-	1726	-	162	-	21	-
10	Potok Górny	26,7	-	-	1	2	418	-	1721	1	293	2
11	Tarnogród	26,1	16	-	513	-	838	34	308	22	41	-
12	Tereszpol	71,1	-	-	-	-	143	-	2641	-	120	-
13	Turobin	18,7	71	-	2280	-	508	-	255	-	12	-

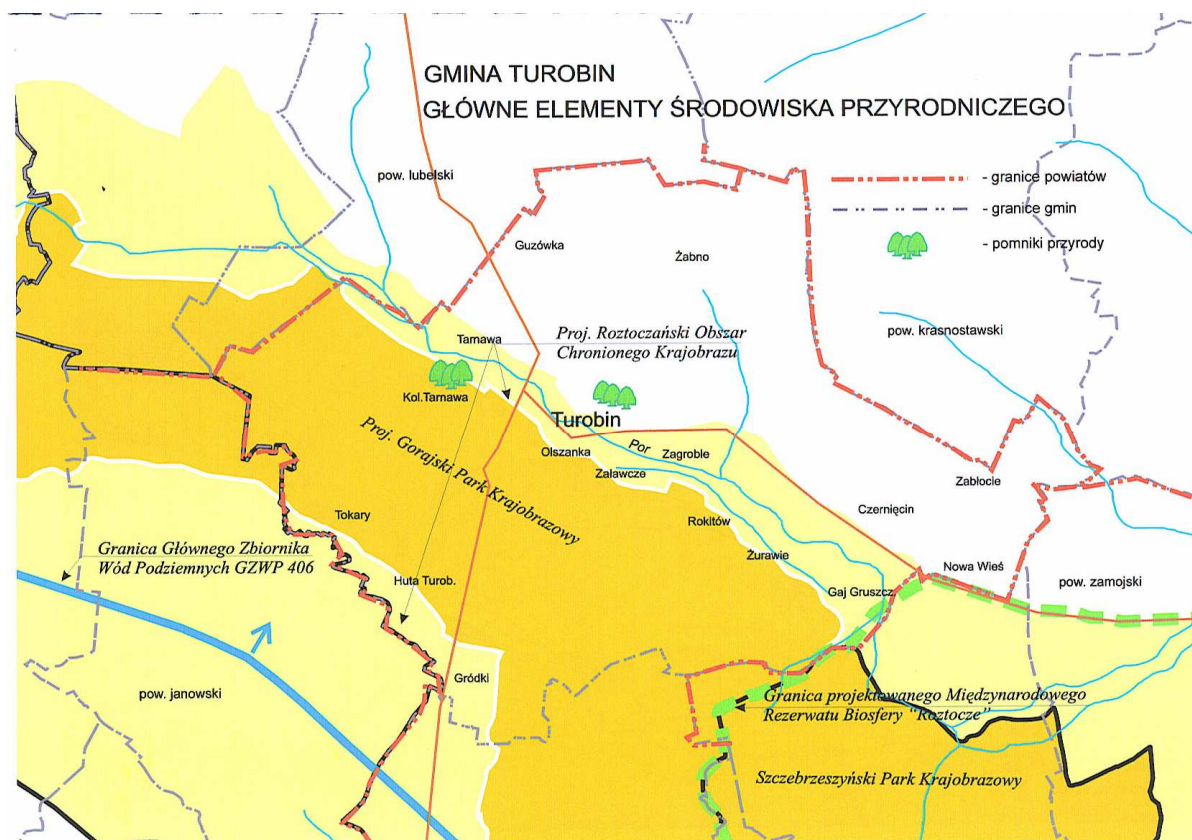
Na ciepłych nie zalesionych południowych stokach wzniesień i wąwozów lessowych wykształciły się zarośla i zbiorowiska roślin ciepłolubnych mające charakter murawowy, gdzie udział zarośli nie przekracza 30% pokrycia. Na terenach zagospodarowanych występują także zbiorowiska synantropijne, obejmującej roślinność przekształconą pośrednio lub bezpośrednio przez człowieka.

Przestrzenne rozmieszczenie fauny oraz koncentracja wydzielonych typów fauny jest uzależniona od rozmieszczenia jej podstawowych siedlisk. Na terenie gminy występują siedliska dla fauny leśnej, fauny łąkowo — zaroślowej oraz fauny kserotermofilnej i stepowej. Fauna leśna reprezentowana jest tu przez wiele ciekawych gatunków ssaków, ptaków i owadów. Do gatunków rzadkich należą występujące w lasach gminy borsuki i wilki, z ptaków: przepiórka, dudek, dzięcioł czarny, dzięcioł duży, dzięcioł zielony, kania ruda, krogulec, myszołów. Z gadów: padalec, zaskroniec zwyczajny. Z gatunków bardzo rzadkich występuje dzięcioł zielonosiwy i kruk. Ponadto występuje tu dzik, jeleń, sarna, daniel, kuna, łasica, łaska oraz lis. Fauna łąkowo - zaroślowa i wodna reprezentowana jest przez różne gatunki zwierząt. Z rzadkich gatunków występuje tu bąk, błotnik popielaty, wydra, bóbr, zaskroniec zwyczajny, a z gatunków bardzo rzadkich — rybołów. Głównym

zagrożeniem dla fauny są zmiany stosunków wodnych oraz stosowanie w rolnictwie chemicznych środków ochrony roślin. Znacznym problemem staje się kłusownictwo, występujące dość często na obszarach leśnych.

Gmina Turobin posiada niższy udział lasów w powierzchni gruntów, zaledwie 18,7% w Tereszpolu natomiast udział lasów w powierzchni gruntów kształtuje się na poziomie 71,1%

Obszar gminy na południe od doliny rzeki Por leży w strefie projektowanego Roztoczańskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu.

Południowa część gminy położona jest na terenie proj. Gorajskiego Parku Krajobrazowego.

Pomniki przyrody (zespół drzew) zlokalizowane są w Turobinie i w miejscowości Kolonia Tarnawa. Na terenie gminy Turobin, na cmentarzu grzebalnym w miejscowości Zagroble, znajduje się lipa drobnolistna wpisana na listę pomników przyrody. Ponadto w gminie znajdują się inne sędziwe drzewa objęte ochroną konserwatorską;

- lipy drobnolistne w miejscowości Kolonia Tarnawa — 13 drzew w szpalerze śródpolnym i 1 w parku podworskim,
- lipa drobnolistna w miejscowości Tarnawa w parku dworskim,
- 2 lipy drobnolistne, jesion wyniosły i brzoza brodawkowata w miejscowości Turobin.

2.3. Walory historyczne

Turobin jest jedną z najstarszych miejscowości staropolskiego powiatu Krasnowstawskiego. Pierwsze wzmianki o wsi królewskiej Turobin pochodzą z drugiej połowy XIV wieku. W 1420r. król Władysław Jagiełło nadał Turobinowi prawa miejskie. Najświetniejszy okres rozwoju miasto przeżywało w czasie powstania Turobińszczyzny we własności rodu Górków. Turobin otrzymał wówczas wiele przywilejów. Górkowie utrzymując w latach 1573-93 zbór i szkołę kalwińską nadali Turbinowi rangę ważnego ośrodka protestantyzmu w Polsce. Wzniesli i utrzymali zamek, ufundowali zachowany do dziś kościół pod wezwaniem Św. Dominika. Z czasów Górków pochodzi także herb i pieczęć Turobina. Herb przedstawia łódź w czerwonym polu. Z Turobina pochodzi m.in. znakomity prawnik Jan Turobińczyk. Rektor Akademii Krakowskiej. W 1569r. kanclerz Jan Zamoyski nabył włości Turobińskie, które stały się jedynym z kluczy ordynacji zamojskiej. Turobin był często niszczone przez Tatarów, później Kozaków (1648r.) i Szwedów (1656r.). W 1576 roku powstała samodzielna gmina żydowska. W 1657 roku wybudowano synagogę. W 1795 roku Turobin znalazł się w austriackim zaborze. Od 1809 roku Turobin należał do Księstwa Warszawskiego, a od 1815 roku należał do Królestwa Polskiego. W 1825 roku wybudowano drugą synagogę. Podczas powstania styczniowego, w 1863 roku liczni mieszkańcy Turobina wzięli udział w walkach przeciwko Rosjanom. W odwecie za udział mieszkańców w Powstaniu Styczniowym władze carskie odebrały Turobinowi w 1866 r. prawa miejskie.

Ta ruchliwa ale uboga osada w której lokalny handel i rzemiosło były zdominowane przez Żydów, stała się siedzibą gminy w powiecie Krasnostawskim woj. lubelskiego. W 1908 roku w Turobinie żyło 2.700 Żydów, stanowiąc 52% ogółu mieszkańców. 17 września 1939 r. Turobin został zajęty przez Niemców. Pod koniec 1939 roku do Turobina dotarły transporty z około 1.250 Żydami z Łodzi, Koła, Konina i Słupska. Na początek 1940 roku przywieziono tutaj około 500 Żydów z Lublina, a na początek 1942 roku do getta w Turobinie deportowano wszystkich Żydów z okolicznych wiosek. W getcie zgromadzono w ten sposób około 4 tys. Żydów. W 1942 r. hitlerowcy zamordowali w obozie zagłady w Bełżcu ok. 2 tys. żydowskich mieszkańców Turobina, a ich synagogę zniszczyli.

1 stycznia 1999 r. gmina Turobin licząca 24 sołectw została włączona do powiatu Biłgorajskiego.

Zabytki

ołtarz główny z XVIII w.

- Kościół pw. św. Dominika w Turobinie wzniesiony około 1530 roku. Z tego okresu zachowało się gotyckie prezbiterium. Rozbudowany i przekształcony został w latach 1620-23 przez znanego muratora lubelskiego Jana Wolffa, w stylu renesansu lubelskiego i pot. XVII w. Na uwagę zasługują wewnątrz świątyni sztukaterie typu kalisko-lubelskiego autorstwa Jana Wolffa (w prezbiterium i kaplicach) oraz wczesnorenesansowa płyta nagrobna Anny ze Żmigrodu Świdwiny z 1546 r., a także drewniany ołtarz główny z początku XVII w.
- Rynek turobiński o wymiarach 100 x 110 m i związana z nim regularna siatka ulic.
- Kościół parafialny pw. św. Katarzyny w Czernięcinie wybudowany wg projektu Władysława Gisgesa - budowniczego Ordynacji, drewniany, z lat 1857-58 z dzwonnica, wewnątrz

katolickim na Średniej Górze w Turobinie,

- Cmentarz w Czernięcinie z mogiłą i kopcem 9 zabitych przez Austriaków 28 lutego 1913 r. oraz kwaterą żołnierską z 1939 r.
- Kaplica pw. św. Marka w Turobinie fundowana w 1822 r.

- Kaplica św. Elżbiety na cmentarzu rzymsko-katolickim na Średniej Górze w Turobinie,
- drewniana z 1832 r., mogiły żołnierzy WP poległych 17 września 1939 r. pod Turobinem, mogiły partyzantów i ofiar bratobójczych walk po II wojnie.
- Gródki - zbiorowa mogiła mieszkańców wsi zabitych przez hitlerowców 1 lipca 1942 r. (na cmentarzu polsko-katolickim).

Obiekty zabytkowe znajdują się na obszarze

całej gminy, największa ilość skupia się na terenie ośrodka gminnego Turobin, a w dalszej kolejności w miejscowości Czernięcin Poduchowny.

Zasoby zabytkowe z okresu nowożytnego obejmują przede wszystkim zabytki architektury rezydencjonalnej, folwarcznej, sakralnej, techniki i użyteczności publicznej oraz urbanistyki i ruralistyki. Ścisłą ochroną konserwatorską są objęte:

- Kościół św. Dominika w Turobinie,
- Kaplica cmentarna św. Elżbiety wraz z cmentarzem rzymsko-katolickim w Zagroblu,
- Kaplica św. Marka w Turobinie,
- Cmentarz rzymsko-katolicki w Czernięcinie Poduchownym,
- Cmentarz rzymskokatolicki w Turobinie,

Obszary i obiekty o wysokich walorach kulturowych wpisane do ewidencji konserwatorskiej w Turobinie:

- historyczny układ urbanistyczny Turobina,
- kapliczka Św. Jana Nepomucena, murowana, XIX w.

Obszary i obiekty o wysokich walorach kulturowych wpisane do ewidencji konserwatorskiej na terenie gminy Turobin:

- w miejscowości Czernięcin:

- młyn murowany, obecnie elektryczny, pocz. XX w.
- dom nr 78, drewniany, ok. 1890r.

-w miejscowości Gaj Czernięcinski:

- dom nr 6, drewniany, XIX w.

- w miejscowości Gródki:

- wiatrak koźlak, drewniany 1948r.

- w miejscowości Guzówka Kolonia:

- oficyna dworska, murowana k. XIX w.

- w miejscowości Olszanka:

- kapliczka drewniana 1905r.
- młyn motorowy, murowany, pocz. XX w.

- w miejscowości Tarnawa Duża:

- zespół dworski: dworek drewniany 1918r. remont., młyn wodny, murowany lata 20 XX w. oraz pozostałość parku,
- kapliczka Św. Walentego, drewniana, XIX w.
- dom nr 67, drewniany ok. 1980 r.

- zagroda nr 42, dom drewniany ok. 1900r., stodoła drewniana ok. 1900r.

Wszelkie prace prowadzone przy obiektach wpisanych do ewidencji konserwatorskiej wymagają uzyskania opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków na etapie ustalenia warunków realizacji inwestycji.

W ewidencji stanowisk archeologicznych AZP na obszarze gminy znajduje się łącznie 177 stanowisk w takich miejscowościach jak: Czernięcin, Nowa Wieś, Żurawie, Gaj Czernięciński, Wolka Czernięcińska, Turobin, Olszanka, Zagroble, Żabno, Elizówka, Rokitów, Guzówka, Kol. Załawcze, Tarnawa i Zabłocie. Wszelkie prace na terenach występowania stanowisk archeologicznych należy prowadzić pod nadzorem konserwatorskim.

3. LUDNOŚĆ I ZAGADNIENIA SPOŁECZNE

3.1. Dane demograficzne

Głównym czynnikiem kształtujących się procesów rozwojowych w gminie są jej mieszkańcy. Na dzień dzisiejszy gmina Turobin liczy 7347 mieszkańców, w tym 3799 kobiet i 3548 mężczyzn. Gęstość zaludnienia wynosi 45 osób/km².

Analizując strukturę ludności gminy Turobin według kryterium płci, można zauważyć wśród mieszkańców niewielką przewagę kobiet. W 2005 roku w gminie było 3799 kobiet, co stanowi 57,70 % wszystkich mieszkańców. Na 100 mężczyzn w gminie Turobin przypada 107 kobiet. Gmina zajmuje trzecie miejsce w powiecie biłgorajskim pod względem liczby ludności. W gminie największą gęstość zaludnienia mają wsie: Turobin-Przedmieście, Czernięcin Główny i Załawcze.

53,5 % (3847 osób) mieszkańców gminy jest w wieku produkcyjnym, 26,3% (1898 osoby) w wieku poprodukcyjnym natomiast 20,2% (1350 osoby) w wieku przedprodukcyjnym.

Wykres 1

Struktura wiekowa mieszkańców

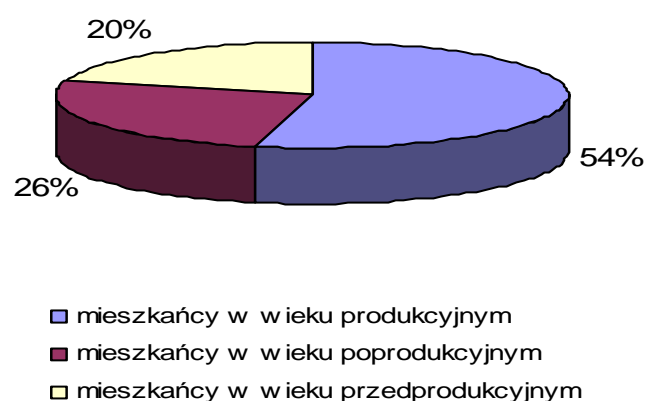

Tabela 3. Struktura ludności gminy wg wieku na tle innych gmin powiatu

Gmina	wiek przedprodukcyjny	wiek produkcyjny	wiek poprodukcyjny	Razem
Aleksandrów	863	1797	521	3181
Biłgoraj	3187	7458	1902	12537
Biszcza	939	2361	705	4005
Frampol	1516	3677	1382	6575
Goraj	997	2487	978	4462
Józefów	1746	4306	1286	7338
Księżpol	1803	3935	1068	6806
Łukowa	1164	2633	784	4581
Obsza	1070	2620	727	4417
Potok Górny	1393	3113	1173	5679
Tarnogród	1704	4119	1140	6963
Tereszpol	994	2304	739	4037
Turobin	1350	3847	1898	7095

Źródło: www.stat.gov.pl (dane z 2002r.)

W strukturze wiekowej ludności zaznacza się niekorzystnie niski udział ludności w wieku produkcyjnym (54% społeczeństwa) oraz bardzo wysoki udział ludności w wieku poprodukcyjnym (26%). Udział ludzi młodych jest bardzo niski.

Współczynnik obciążenia demograficznego wynosi 86,9 co oznacza, iż na 100 osób w wieku produkcyjnym przypada aż prawie 87 osób w wieku nieprodukcyjnym.

Pod uwagę należy również wziąć fakt, iż wśród osób w wieku produkcyjnym znajduje się grupa osób bezrobotnych bez prawa do zasiłku (351 osób, czyli 98% ogółu bezrobotnych).

Tabela 4. Podstawowe dane o gminie Turobin na tle powiatu biłgorajskiego

Gmina	Powierzchnia ogółem w km ²	Ludność			
		ogółem	Saldo migracji	Przyrost naturalny	na 1 km ²
Powiat biłgorajski	1677,80	104648	-167	33	62
Turobin	162,02	7347	-93	-50	45

Źródło: www.stat.gov.pl (dane z 2002r.)

3.2. Pracujący i bezrobotni

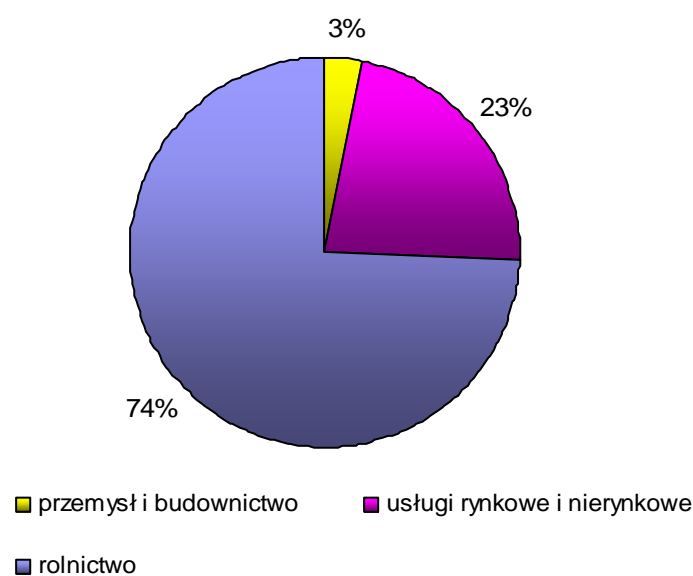
W ostatnich latach w gminie Turobin przy wzrastającej liczbie ludności w wieku produkcyjnym i braku odpowiedniej dynamiki zatrudnienia istniejące zasoby siły roboczej są wykorzystywane w małym stopniu, a liczba osób pozostających bez pracy systematycznie wzrasta. Dlatego też znaczna część mieszkańców gminy pracuje poza nią, za granicami kraju.

Częściowy popyt na siłę roboczą zgłaszają instytucje gminy Turobin w gospodarstwach i urzędzie gminy. Gmina Turobin jest gminą rolniczo-przemysłową, dlatego też zdecydowana część ludności czynnej zawodowo z jej terenu związana jest z rolnictwem. W gospodarstwach rolnych na terenie gminy pracuje łącznie ok. 3075 osoby. Większość z nich pracuje w gospodarstwach rolnych o powierzchni do 5 ha.

Tabela 5. Pracujący w gospodarce narodowej

Gmina/miasto	Pracujący			
	ogółem	w tym		
		przemysł i budownictwo	usługi rynkowe i nierynkowe	w rolnictwie
Turobin	4138	130	933	3075

W gminie Turobin spośród grupy osób czynnych zawodowo przeważająca część ludności pracującej w rolnictwie indywidualnym 74% ludności, 3,1% pracujących znalazło zatrudnienie w przemyśle i budownictwie, natomiast 22,6% pracujących w usługach rynkowych i nierynkowych.

Strefa gospodarcza

Turobin jest gminą rolniczą. Głównym bogactwem naturalnym są żyzne gleby lessowe i rędziny oraz lasy mieszane. Występują tu gliny stanowiące surowiec do produkcji cegły (czynna jest cegielnia w Olszance).

Warunki produkcji gospodarstw rodzinnych są zróżnicowane. W południowej części gminy Centrum Turobina (Roztocze Zach.) warunki pracy są bardzo trudne ze względu na duże nachylenie stoków wzgórz oraz głębokie wąwozy i jary przecinające pola. Natomiast w części północno-wschodniej (Padół Zamojski) są dobre warunki do rozwoju wysokotowarowego rolnictwa. W uprawach dominują zboża (pszenica ozima i jęczmień jary), buraki cukrowe, rośliny włókniste (len i konopie) oraz rośliny jagodowe (malina i czarna porzeczka).

Pewną pozycję w dochodach rolników stanowi pozyskiwanie drewna, w części przerabianego na tarcicę w miejscowych tartakach.

3.3. Bezrobocie

W 2005 roku w powiatowym urzędzie pracy w biłgoraju było zarejestrowanych 358 bezrobotnych z terenu gminy Turobin (w tym 168 kobiety) – stanowi to około 9,1 %

wszystkich mieszkańców gminy w wieku produkcyjnym. Są to jednak dane w znacznym stopniu zaniżone gdyż na terenie gminy istnieje duże bezrobocie ukryte.

Wśród bezrobotnych około 46,93 % stanowią kobiety. prawo do zasiłku posiadało tylko 7 osób, bez prawa do zasiłku pozostawało 351, czyli około 98 % ogółu bezrobotnych zamieszkujących na terenie gminy. Osoby te pozostają na utrzymaniu współmałżonka, rodziców, ewentualnie dzieci, na które zostały przepisane gospodarstwa rolne.

Bezrobotni w gminie Turobin na tle innych gmin powiatu (stan z IV kwartał 2005 r.)

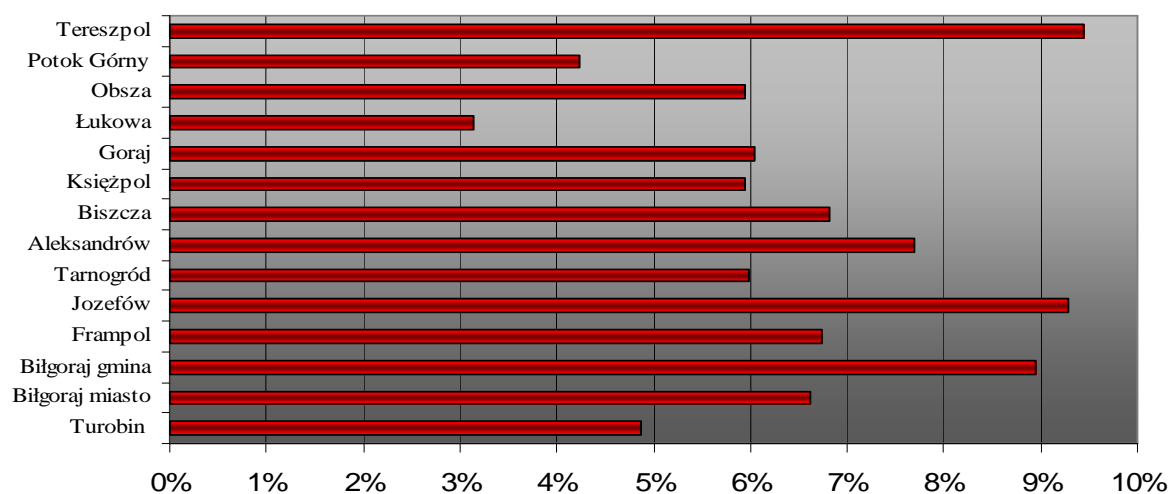
LP.	Powiat / Gmina	Liczba bezrobotnych		Uprawnieni do zasiłku	Długotrwale bezrobotni (pow. 24 m.)
		ogółem	kobiet		
II	powiat biłgorajski	7.025	3.546	501	2.012
	<i>Miasta:</i>	<i>1.785</i>	<i>947</i>	<i>166</i>	<i>397</i>
1.	Biłgoraj	1.785	947	166	397
	Gminy	5.240	2.599	335	1.615
2.	Aleksandrów	245	127	18	69
3.	Biłgoraj	1.121	553	79	421
4.	Biszczka	273	129	9	67
5.	Frampol	443	199	30	149
6.	Goraj	270	129	15	89
7.	Józefów	682	342	66	185
8.	Księżpol	404	220	25	115
9.	Łukowa	144	87	6	29
10.	Obsza	263	149	11	71
11.	Potok Górny	240	107	13	76
12.	Tarnogród	416	202	17	103
13.	Tereszpol	381	187	39	118
14.	Turobin	358	168	7	123

Źródło: <http://www.wup.lublin.pl/index.php?module=htmlpages&func=display&pid=6>

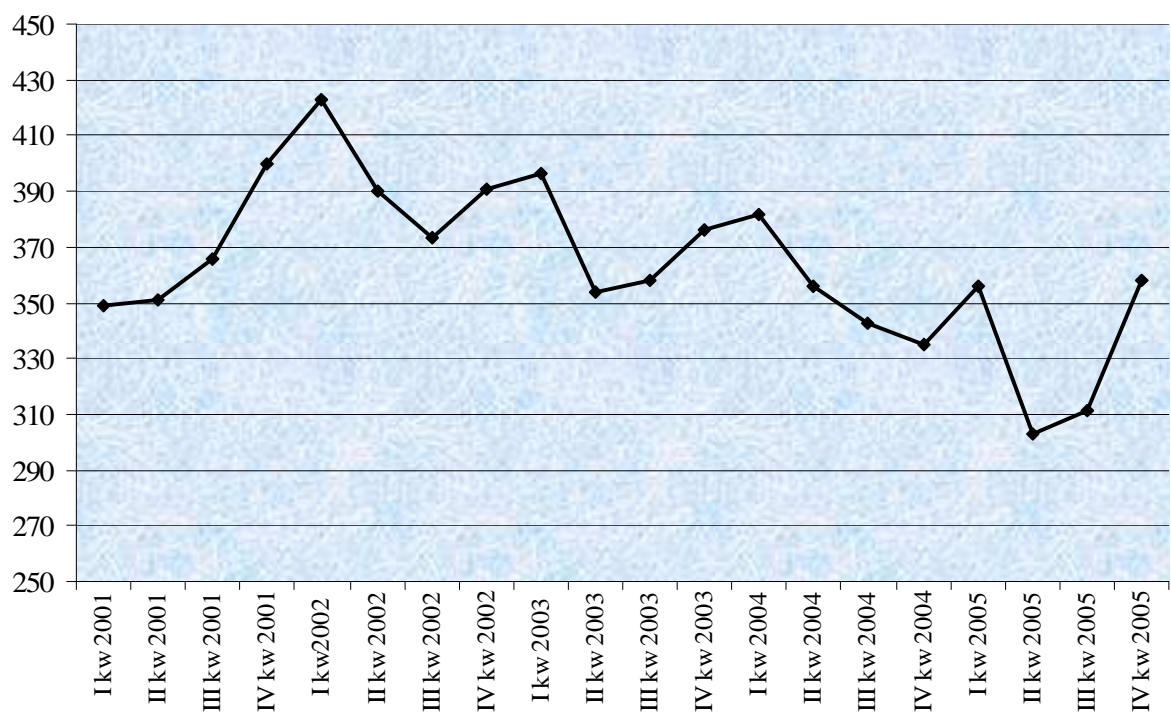
Według stanu z 2005r. liczba bezrobotnych w stosunku do liczby mieszkańców w gminie Turobin jest jednym z najmniejszych na terenie powiatu Biłgorajskiego, wynosiło 5% . Największe natomiast występuje w Tereszpolu gdzie stopa bezrobocia przekracza 9,4%.

Stopa bezrobocia w Gminie Turobin na tle powiatu Biłgorajskiego

Plan Rozwoju Lokalnego Gminy Turobin

O sytuacji bezrobotnych na rynku pracy decyduje przede wszystkim posiadane przez nich wykształcenie oraz wiek. Nie ulega wątpliwości, że im wyższy poziom wykształcenia posiadają bezrobotni, tym lepsza jest ich sytuacja na rynku pracy (i odwrotnie). Osoby najslabiej edukacyjnie przygotowane do konkurencji o istniejące miejsca pracy mają coraz większe problemy z jej znalezieniem.

Bezrobocie w gminie ma charakter strukturalny, a sytuację pogarsza dodatkowo brak ofert pracy nie tylko w gminie, ale również w całym powiecie i regionie.

Głównymi przyczynami bezrobocia w gminie Turobin są: brak miejsc pracy, niskie wykształcenie, likwidacja stanowisk pracy, zakończenie prac sezonowych, zniechęcenie do dalszego poszukiwania pracy w przekonaniu, że nie ma szans na jej znalezienie.

3.4. Źródła dochodów ludności

O poziomie życia ludności gminy decyduje w dużej mierze poziom dochodów jej mieszkańców, który uzależniony jest od aktywności gospodarczej gminy. Duży wpływ mają uzyskiwane dochody, zarówno z pracy najemnej, świadczeń emerytalnych i rentowych, jak również ze sprzedaży produktów rolnych i otrzymywanych zasiłków dla bezrobotnych.

Grupy emerytów i rencistów posiadają własne źródła dochodu, ale często utrzymują się one na poziomie minimum socjalnego.

Sytuacja osób w wieku produkcyjnym zatrudnionych w zakładach uspołecznionych lub prowadzących własną działalność gospodarczą określana jest jako średnia lub dobra.

Ostatnia grupa ludzi o szczególnie trudnej sytuacji materialnej, spowodowanej różnymi dysfunkcjami społecznymi, otrzymuje wsparcie z pomocy społecznej.

4. WARUNKI SOCJALNO – BYTOWE

4.1. Oświata

Na terenie gminy Turobin funkcjonuje:

- jedno przedszkole,
- trzy szkoły podstawowe
- jedno gimnazjum,
- Zespół Szkół Ogólnokształcących i Zawodowych, w tym:
 - Liceum Ogólnokształcące,
 - Liceum Profilowane,
 - Technikum Rolnicze dla dorosłych,
 - Szkoła policealna dla dorosłych,

4.1.1. Szkoły podstawowe

Sieć placówek oświatowych dostosowana jest do sieci osadniczej gminy. Publiczne szkoły podstawowe znajdują się w miejscowościach: Czernięcinie Górnym, w Turobinie oraz filie w Żabnie, Elizówce, Rokitowie, szkoła podstawowa w Gródkach oraz filia w Tokarach.

Tabela 6. Szkoły podstawowe

Szkoła	Liczba sal dydaktycznych	Powierzchnia dydaktyczna (m ²)	Liczba uczniów	Liczba nauczycieli	Powierzchnia dydaktyczna przypadająca na 1 ucznia
PUBLICZNE SZKOŁY PODSTAWOWE					
SP w Czernięcinie Górnym	7	896	124	13	7,23
SP w Turobinie	13	660	210	24	3,14
SP Turobin filia Żabno	2	70	29	2	2,41
SP Turobin filia Elizówka	2	70	15	2	4,67
SP Turobin filia Rokitów	3	52	21	2	2,47
SP w Gródkach	8	267	87	12	3,06
SP Gródki filia Tokary	2	78	13	2	6
Razem	37	2093	499	57	28,98

Na terenie Gminy Turobin działa 1 gimnazjum zlokalizowane w Turobinie. W roku szkolnym 2004/2005 naukę rozpoczęło w nim łącznie 286 uczniów, którzy nauczani są przez 27 nauczycieli.

Szkoły ponadgimnazjalne. Młodzież z terenu gminy po ukończeniu gimnazjum ma możliwość dalszego kształcenia na poziomie szkoły średniej w Zespole Szkół Ogólnokształcących i Zawodowych zlokalizowanym w Turobinie, w skład którego wchodzi: Liceum Ogólnokształcące, Liceum Profilowane, Technikum Rolnicze dla dorosłych, Szkoła policealna dla dorosłych. Aktualnie kształci się w nim 261 uczniów.

Młodzież ponadgimnazjalna najczęściej poza gminą kształci się w Lublinie, Zamościu i Biłgoraju.

Przedszkola. W gminie funkcjonuje jedno dwu oddziałowe przedszkole zlokalizowane w Turobinie, do którego uczęszcza 28 przedszkolaków.

Stan techniczny budynków szkolnych utrzymuje się na średnim poziomie, natomiast poziom wyposażenia szkół jest zróżnicowany.

4.2. Opieka społeczna

W ostatnich latach zmiany społeczno-gospodarcze, które zaszły w naszym kraju, niekorzystnie wpłynęły na poziom życia mieszkańców wsi. Spowodowały one pogorszenie sytuacji materialnej wielu mieszkańców gminy Turobin. Obecnie pomoc społeczna zaczyna odgrywać coraz większą rolę w systemie zabezpieczenia ludzi potrzebujących, którzy znaleźli się w trudnej sytuacji życiowej, bardzo często z powodu bezrobocia. W gminie Turobin opieką społeczną sprawuje 7 – osobowy zespół Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej. Realizuje on zadania własne i zlecone przez wojewodę, obejmujące świadczenia obowiązkowe i świadczenia fakultatywne. Pomoc udzielana jest ze względu na długotrwałą chorobę, brak możliwości zatrudnienia, brak uprawnień do renty rodzinnej. Szczególną opieką objęte są rodziny niepełne, wielodzietne, osoby samotne i bezrobotni. W 2005 roku udzielono pomocy 330 rodzinom z całej gminy. Na dożywianie w szkołach w 2005 roku przeznaczono kwotę 74.511 zł świadcząc pomoc dla 336 dzieci.

Ośrodek udziela pomocy w formie pieniężnej, rzeczowej, usługowej i pracy socjalnej.

Ośrodek Pomocy Społecznej otrzymuje środki od wojewody na zadania zlecone. Natomiast Rada Gminy przyznaje środki na zadania własne. Budżet Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Turobinie na rok 2006 na zadania zlecone w zakresie udzielania świadczeń z pomocy społecznej wynosi 263 000 zł. Rada Gminy przeznaczyła na realizację zadań własnych 153 000 zł.

4.3. Służba zdrowia

O poziomie usług medycznych na terenie gminy decydują: liczba i wielkość placówek specjalistycznych, stan ich wyposażenia, zakres świadczonych przez nie usług medycznych oraz liczba personelu medycznego.

Na terenie gminy Turobin znajdują się następujące placówki służby zdrowia:

- Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej,
- Gabinet Stomatologiczny,
- Gabinet Rehabilitacji

Dla mieszkańców gminy Turobin. Usługi specjalistyczne świadczone są na podstawie skierowania w Biłgoraju i Lublinie. Reasumując, ze względu na bliskość Biłgoraja i Lublina wraz z ich bazą medyczną należy stwierdzić, iż stan usług medycznych dla zaspokojenia lokalnych potrzeb mieszkańców gminy jest wystarczający.

5. GOSPODARKA

5.1. Pozarolnicza działalność gospodarcza

W Gminie Turobin funkcjonuje ogółem 251 podmiotów gospodarczych, z czego 251

w sektorze prywatnym:

- spółki prawa handlowego- 0
- spółki cywilne- 0
- osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą- 251
- spółdzielnie- 0

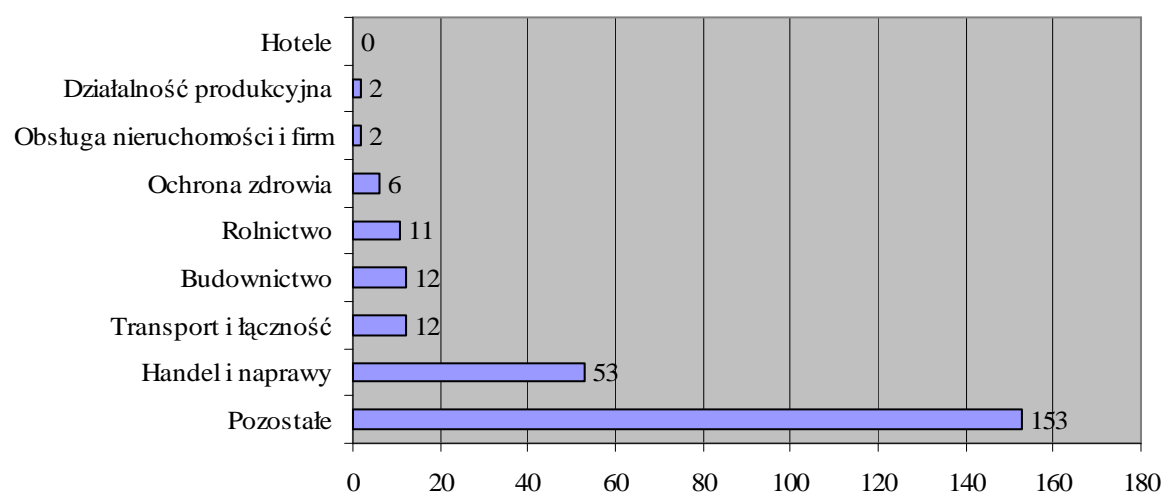
Tabela 7. Podmioty zarejestrowane w systemie REGON w Gminie **Turobin** (Sekcje Europejskiej Klasyfikacji Działalności)

Sekcje Europejskiej Klasyfikacji Działalności	Gmina Turobin
Rolnictwo	11
Działalność produkcyjna	2
Budownictwo	12
Handel i naprawy	53
Hotele	0
Transport i łączność	12
Obsługa nieruchomości i firm	2
Ochrona zdrowia	6
Pozostałe	153
Ogółem	251

Źródło:

W gminie Turobin jest zarejestrowanych w systemie REGON 251 pomiotów. Z czego 53 to handel i naprawy.

Wykres 2

Na terenie gminy funkcjonują między innymi: zakłady drzewne – tartaki, zakłady produkcyjne, zakłady transportu i naprawy pojazdów, sieć sklepów handlowych. W gminie funkcjonują 2 młyny oraz 3 piekarnie. W sumie w gminie znajdują się 2 sklepy z częściami zamiennymi do maszyn rolniczych, 1 sklepy z nasionami i środkami ochrony roślin oraz innymi niezbędnymi materiałami.

Tabela 8. Stopień zaspokojenia potrzeb przez instytucje, zakłady i punkty usługowe, z których korzystają mieszkańcy Gminy Turobin.

Lp.	Wyszczególnienie	Wystarczający	Niewystarczający	Brak w gminie
1.	Poczty	x		
2.	Banki	x		
3.	Szkoły	x		
4.	Ośrodki zdrowia	x		
5.	Apteki	x		
6.	Biblioteki	x		
7.	Domy Kultury			x
8.	Kościóły	x		
9.	Telefony	x		
PUNKTY NAPRAWY				
10.	Sprzętu RTV	x		
11.	Instalacji elektrycznej			x
12.	Gospodarstwa domowego	x		
PUNKTY USŁUGOWE				
13.	Budowlano-remontowe.		x	
14.	Kowalskie, ślusarskie	x		
15.	Mechaniki pojazdowej	x		
16.	Tartaczne	x		
17.	Szewskie			x
18.	Krawieckie		x	
19.	Fryzjerskie	x		
20.	Weterynaryjne	x		
21.	Materiałów budowlanych	x		
22.	Masarnie			x
23.	Piekarnie	x		
24.	Przetwórstwo owoc-warz			x
25.	Przetwórstwo mleka			x
26.	Inne przetwórstwa			x
27.	Sklepy spożywcze	x		
28.	Kioski z prasą	x		
29.	Restauracje, bary	x		
30.	Targowiska	x		
31.	Stacje benzynowe	x		
32.	Punkty sprzedaży obwoźnej	x		
PUNKTY SKUPU				
33.	Mleka	x		
34.	Żywca	x		
35.	Zbóż		x	
36.	Ziemiaków			x

Źródło: UG Turobin

Wyposażenie gminy Turobin w usługi dla mieszkańców jest zróżnicowane, co obrazuje powyższa tabela.

5.2. Rolnictwo

Gmina Turobin jest gminą rolniczą. Na jej terenie zatrudnienie w indywidualnych gospodarstwach rolnych znalazły ok. 3075 osób. z czego ok. 55,4 % to mężczyźni i 44,6 % to kobiety. Głównymi elementami środowiska przyrodniczego, które decydują o możliwościach rozwoju rolnictwa gminy są: gleby, klimat, warunki wodne i rzeźba terenu.

W strukturze użytkowania gruntów 100 % udziału we władaniu mają gospodarstwa indywidualne

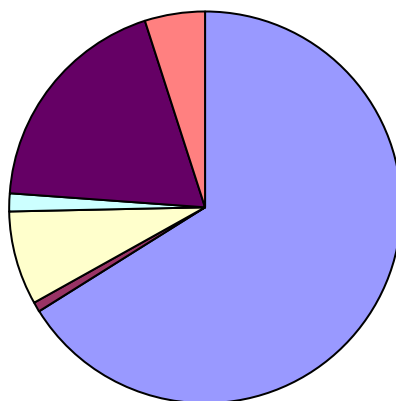
Grunty użytkowane rolniczo stanowią ponad 76 % ogólnej powierzchni gminy Turobin. Grunty orne na terenie gminy zajmują 10701 ha (66% powierzchni), użytki zielone 1523 ha (9,4%), lasy i zadrzewienia 3033 ha (18,7%).

Tabela 9. Powierzchnia i użytkowanie gruntów gminie Turobin na tle innych gmin powiatu

Gmina	Powierzchnia ogólna	Użytki rolne					Lasy i grunty leśne	Pozost. grunt i nieużytk
		Grunty orne	sady	łąki	pastwiska	ogółem		
w hektarach								
Aleksandrów	5322	2344	7	718	278	3347	1697	278
Biłgoraj m.	2085	685	38	372	47	1 142	191	752
Biłgoraj gm.	26 141	6463	29	2304	739	9535	15302	1304
Biszcza	10731	5236	51	1 131	464	6882	2969	880
Frampol	10761	5232	503	715	260	6710	3478	573
Goraj	6763	4424	202	263	264	5 153	1277	333
Józefów	12472	4326	52	194	239	4811	7140	521
Księżpol	14236	7477	40	1 507	1 107	10131	3222	883
Lukowa	14875	4134	38	1 958	591	6721	7387	767
Obsza	11 297	5469	28	1 838	430	7765	2517	1015

Plan Rozwoju Lokalnego Gminy Turobin

Potok G.	11 094	5786	24	1 421	307	7538	2963	593
Tarnogród	11 397	5 865	99	1 132	606	7702	3030	665
Tereszpol	14403	3306	24	251	136	3717	10 190	496
Turobin	16202	10701	127	1273	250	12351	3033	818
razem	167779	71 448	1 262	15 077	5718	93 505	64396	9878

■ grunt orne ■ sady ■ łąki ■ pastwiska ■ lasy i grunty leśne ■ nieużytki

Wykres 3 Struktura użytkowania gruntów gminie Turobin

W strukturze użytkowania ziemi największą powierzchnie zajmują użytki rolne które w ogólnej powierzchni gminy stanowią 76 %, w województwie 68,4 %, w kraju 59 %.

Lasy i grunty leśne zajmują 18,7 % ogółu powierzchni gminy, województwo 21,7 %, w kraju 28,5%. Pozostałe grunty i nieużytki 5 % w województwie 9,9 %, w kraju 12,5 %.

Wśród użytków rolnych dominują grunty orne , które stanowią 86,6 % powierzchni, w województwie 78,8 %, w kraju 76,5 %. Trwałe użytki zielone stanowią 12,3 %,w województwie 16,9 % a w kraju 22,1 %, oraz sady które zajmują ok. 1 % użytków rolnych.

5.2.1. Użytkowanie gruntów w gospodarstwach indywidualnych**Tabela 10.** Użytkowanie gruntów w gospodarstwach indywidualnych w gminie

	Województwo lubelskie		Gmina Turobin	
	ha	%	ha	%
Powierzchnia ogółem	1867343	100	16202	100
Użytki rolne ogółem	1585171	85	12351	76
w tym				
- grunty orne,	1255446	67,2	10701	86,6
- sady,	31535	1,9	127	1,0
- łąki,	233791	12,5	1273	10,3
- pastwiska.	65299	3,4	250	2,0

Źródło: Program ochrony Środowiska Powiatu Biłgorajskiego

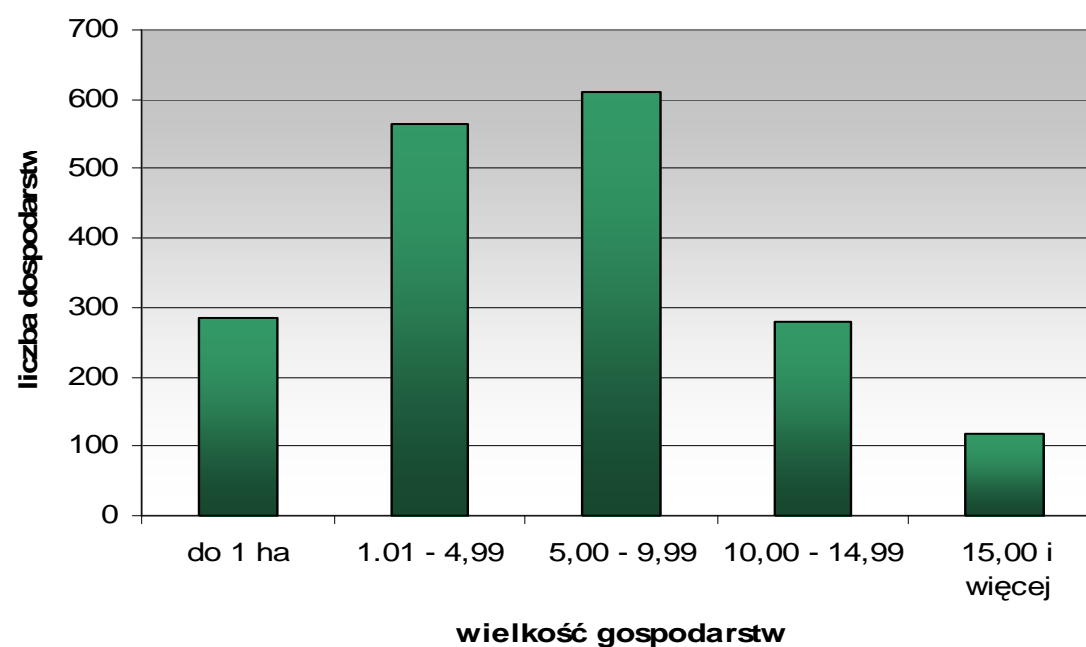
5.2.2. Struktura obszarowa gospodarstw rolnych

Struktura obszarowa indywidualnych gospodarstw rolnych w gminie Turobin przedstawia się następująco:

Tabela 11. Struktura obszarowa gospodarstw rolnych w gminie Turobin

Indywidualne gospod. rolne o pow. użytków rolnych w ha	Województwo lubelskie		Gmina Turobin	
	liczba gosp.	%	liczba gosp.	%
Ogółem	246559	100	1857	100
do 1 ha	-	-	284	15
1.01 - 4,99	128132	51,9	565	30
5,00 - 9,99	82722	33,5	611	33
10,00 - 14,99	24775	10	279	15
15,00 i więcej	74130	2,8	118	7

Źródło: Urząd statystyczny w Lublinie, Powszechny spis rolny, 2002

Wykres 4 Struktura obszarowa gospodarstw rolnych w gminie Turobin

Ze struktury obszarowej indywidualnych gospodarstw rolnych wynika, że udział gospodarstw małych, do 5 ha, wynosi w gminie 45% ogółu gospodarstw, w województwie lubelskim 52 %. Natomiast udział gospodarstw średnich od 5 do 10 ha wynosi w gminie 33%. Łącznie w gminie Turobin ponad 22% indywidualnych gospodarstw rolnych, to gospodarstwa o powierzchni użytków rolnych powyżej 10 ha.

Struktura gleb pod względem jakościowym w gminie Turobin w zestawieniu z danymi z województwa

Jakość gleb w gospodarstwach indywidualnych		
Klasa gruntów	Województwo lubelskie w %	Gmina Turobin w %
Od I do III b	39,6	71,6
Od IV do IV b	36,0	23,9
Od V do VI z	24,4	4,5

5.2.3. Struktura produkcji rolniczej w gminieProdukcja roślinna

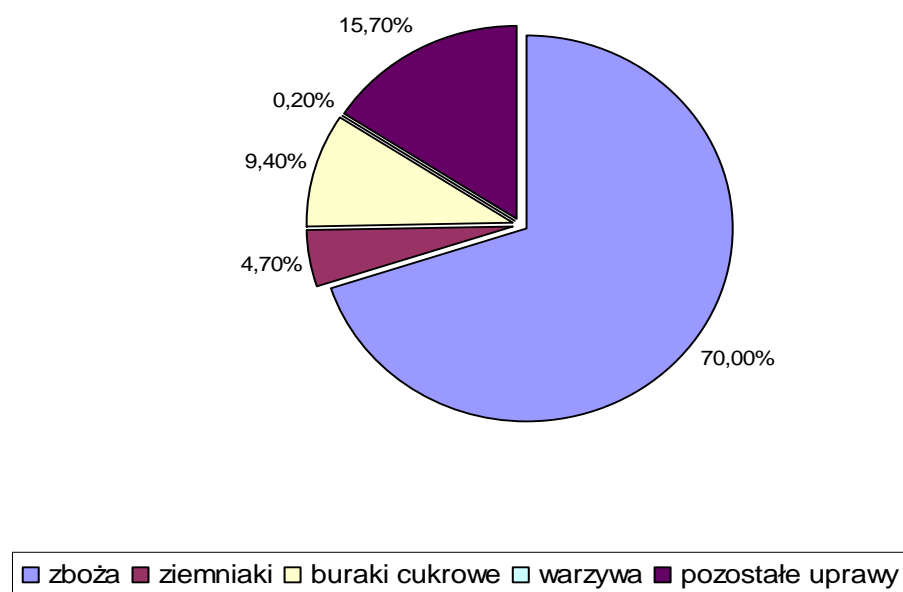
Znaczący odsetek gospodarstw rolnych prowadzi produkcję wielokierunkową, bez wyraźnie określonej specjalności. Sytuacja ta nie sprzyja unowocześnianiu produkcji, warunkującej obniżkę kosztów i poprawę jakości. W konsekwencji powoduje to niską konkurencyjność gospodarstw.

W zdecydowanej większości gospodarstw uprawia się zboże i prowadzi chów zwierząt gospodarskich.

Tabela 12. Szacunkowa powierzchnia upraw

Rodzaj	Powierzchnia	Udział %
zboża	6826,22	70
ziemniaki	456,97	4,7
buraki cukrowe	916,10	9,4
warzywa	24,23	0,2
pozostałe uprawy	1530,50	15,7
RAZEM	9748,38	100

Źródło: Urząd Statystyczny w Lublinie, Podstawowe informacje ze spisów powszechnych Gmina Turobin, 2002

Wykres 5 Procentowy udział upraw w Gminie Turobin

Dominującą grupą upraw są zboża, których udział w ogólnej powierzchni zasiewów wynosi 70% (w woj. 71.8 %, Polska 69.6 %). Na terenie gminy funkcjonuje kilka gospodarstw sadowniczych. Rolnicy produkują znaczne ilości owoców (jabłko, wiśnia, porzeczki, malina) .

Produkcja zwierzęca

Podstawowymi gałęziami produkcji zwierzęcej na terenie gminy Turobin jest bydło mleczne, trzoda chlewna oraz drób. Odgrywają one znaczącą rolę w produkcji rolniczej gminy.

Hodowla zwierząt gospodarskich oraz ich struktura gatunkowa nie zawsze wykazuje związku z naturalnymi warunkami przyrodniczymi i strukturą zasiewów.

Dominującym gatunkiem hodowli zwierząt gospodarskich jest trzoda chlewna, bydło oraz drób.

Instytucjami obsługującymi rolnictwo obok ODR są:

- Wojewódzki Inspektorat Ochrony Roślin i nasiennictwa w Lublinie, Delegatura w Zamościu
- Inspekcja Weterynaryjna, Powiatowy Inspektorat Weterynarii w Biłgoraju

- Wojewódzki Zarząd Melioracji i Urządzeń Wodnych w Lublinie – Grupa Terenowa w Biłgoraju
- Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego Placówka terenowa w Biłgoraju
- Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa w Elizówce k/Lublina i w Biłgoraju.

6. INFRASTRUKTURA TECHNICZNA

Infrastruktura techniczna umożliwia funkcjonowanie wszystkich dziedzin gospodarki gminnej. Poziom infrastruktury technicznej mierzonej różnymi wskaźnikami jest jednym z ważniejszych wyznaczników poziomu rozwoju gminy.

6.1. Układ drogowo - komunikacyjny

Na terenie gminy Turobin istnieje 135 km dróg, w tym 98 km o nawierzchni utwardzonej, pozostałe są drogami gruntowymi.

Tabela 13. Wykaz dróg wojewódzkich

Lp.	Nr drogi	Przebieg	Długość odcinka(km)	Rodzaj nawierzchni
1.	835	Lublin-Biłgoraj	10	asfalt
2.	848	Tarnawa-Szczebrzeszyn	12,75	asfalt

Tabela 14. Wykaz dróg powiatowych

Lp.	Nr drogi	Przebieg	Długość odcinka [km]	Rodzaj nawierzchni
1.	2306L	Boża Wola-Tarnawa	4,2	asfalt
2.	2315L	Guzówka Kolonia	4,6	j.w.
3.	2316L	Maciejów-Żabno-Wierzchowina	5,6	j.w.
4.	2808L	Otrocz-Tokary-Huta	4,9	j.w.
5.	2900L	Żółkiewka-Turobin	7,6	j.w.
6.	2901L	Zagroble-Czernięcin	5,5	j.w.
7.	2902L	Gródki-Zaporze-Czernięcin	11,8	j.w.
8.	2903L	Zabłocie-Nowa Wieś-Radecznicza	4,4	j.w.
9.	2904L	Chłaniów-Zabłocie-Tworyczów	2,2	j.w.
Ogółem			50,8	j.w.

Drogi powiatowe o łącznej długości 50,8 km. Ok. 80 % dróg powiatowych wymaga położenia nowej nawierzchni.

Tabela 15. Wykaz (niektórych) dróg gminnych

Lp.	Nr drogi	Przebieg	Długość odcinka [km]	Rodzaj nawierzchni
1.	107306L	Guzówka-Tarnawa Duża	0,6	asfalt
2.	109100L	Turobin: ul.Rynek, ul.Szczebrzeska, Przedmieście	3,2	j.w.
3.	109101L	Turobin ul. Wałowa	0,4	żużel
4.	109102L	Turobin ul. Staszica, ul.Dekerta	0,35	asfalt
5.	109103L	Turobin ul. Rynek	0,15	asfalt
6.	109104L	Turobin ul. Kościelna	0,4	asfalt
7.	109105L	Turobin ul. Dekerta	0,2	j.w.
8.	109106L	Turobin ul. H.Górki, ul.Zamkowa	0,5	j.w.
9.	109107L	Turobin ul. Sądowa	0,1	j.w.
10.	109108L	Turobin ul. H.Górki, ul.Rynek	0,25	j.w.
11.	109109L	Turobin ul. Rzeczna	0,3	żużel
12.	109110L	Elizówka dr pow.2900L-gr. gminny Wysokie	5	2.4 asfalt 2.6 tłuczeń
13	109111L	Guzówka Kolonia dr pow.2315L- dr. gminna 109110L	1,2	asfalt
14	109112L	Elizówka dr pow.2315L- dr.gm.109110	1	tłuczeń
15	109113L	Tarnawa Mała - Olszanka	3	1,4 asfalt
16	109114L	dr woj.835 - Olszanka-dr.woj.848	2,4	asfalt
17	109115L	dr.pow.2901L - Zagroble	0,9	j.w.
18	109116L	dr.pow.2901L – Załawcze- dr.pow.2902L	4,8	0,7 asfalt
19	109117L	Żabno Kolonia dr.pow.2316L	1,8	asfalt
20	109118L	dr.woj.848-Czernięcin Główny- dr.pow.2901L	2,7	0,5 asfalt
21	109119L	dr.woj.848-Czernięcin Główny- gr.gminy Żółkiewka	2,3	0.6 asfalt
22	109120L	dr.woj.848-Czernięcin Poduchowny-dr.gm.1091212L	2,4	1,8 asfalt
23	109121L	gr.gm.Żółkiewka-Czernięcin Poduchowny-Nowa Wieś	1,9	polna
24	109122L	dr.woj.848-Czernięcin Poduchowny-Gaj Czernięciński	1,6	asfalt
25	109123L	dr.pow.2902L-Gródki II-Hosznia	1,5	j.w.
26	109124L	dr.woj.835-Guzówka Kolonia .dr.pow.2315L	2,5	1,7 asfalt
27	109125L	dr.woj.848-Tarnawa Mała- dr.gm.109113L	0,3	asfalt
28	109126L	Tarnawa Mała-dr.gm.109114L	1,2	polna-tłuczeń
29	109127L	dr.woj.848-Zagroble- dr.gm.109115L	0,7	tłuczeń-żużel
30	109128L	Załawcze-dr.gm.109115L- Rokitów	0,8	tłuczeń

Lp.	Nr drogi	Przebieg	Długość odcinka [km]	Rodzaj nawierzchni
31	109129L	Elizówka dr.pow.2315L- dr.gm.109110L	0,8	j.w.
32	109130L	Czernięcin Główny- dr.gm.109119L-dr.gm.109117L	1,7	polna
33	109131L	dr.pow.2316L-Żabno Kolonia- dr.gm.109117L	1,4	polna
34	109132L	dr.gm.109133L-Czernięcin Główny	0,35	polna
35	109133L	dr.woj.848 -Czernięcin Główny	1,4	tłuczeń
36	109134L	Zabłocie dr.pow.2901L- gr.gm.Rudnik	1,1	polna
37	109135L	dr.pow.2903L-Czernięcin Poduchowny-dr.woj.848	1,3	tłuczeń
38	109136L	dr.pow.2902L-Rokitów	0,8	żużel
39	109137L	dr.pow.2901L-Żurawie- dr.pow.2902L	3,8	tłuczeń-polna
40	109138L	dr.pow.2901L-Żurawie- dr.gm.109137L	0,7	tłuczeń
41	109139L	dr.woj.835-Tokary-dr.pow.2808L	4,5	polna
42	109140L	Turobin ul. Targowa	0,6	asfalt-tłuczeń
43	109141L	Turobin ul. Polna	0,6	tłuczeń
44	109142L	Turobin ul. B.Joselewicza	0,25	asfalt-tłuczeń
45	109143L	Turobin ul. Nadrzeczna	0,3	żużel
46	109144L	dr.pow.2902L-Gródki I- dr.woj.835	0,5	tłuczeń-polna
47	109145L	dr.pow.2902L-Gródki I – do cmentarza	0,8	tłuczeń-płyty
48	109146L	dr.gm.109136L-Rokitów	0,6	polna

Drogi gminne o łącznej długości 65 km, z czego odcinki o łącznej długości 32 km są drogami utwardzonymi

Ilość dróg w gminie jest wystarczająca, ale wiele z nich wymaga modernizacji i poprawienia nawierzchni. Mimo dużych nakładów finansowych przeznaczanych przez gminę na utrzymanie i poprawę nawierzchni tych dróg wzmożony ruch kołowy powoduje pogorszenie ich stanu technicznego i bezpieczeństwa ruchu drogowego.

Gmina ma dobre połączenie autobusowe z Biłgorajem, Zamościem, Szczepieszynem i Lublinem.

Siecią dróg publicznych w gminie Turobin zarządzają:

- Zarząd Dróg Wojewódzkich w Lublinie ul. Turystyczna 7a, 20-207 Lublin
- Zarząd Dróg Powiatowych w Biłgoraju ul. Gen. Sikorskiego 3, 23-400 Biłgoraj
- Urząd Gminy w Turobinie ul. Rynek 4, 23-465 Turobin

6.2. Gazyfikacja

Na terenie gminy w chwili obecnej brak jest sieci gazowej.

6.3. Energia elektryczna

Energia elektryczna stanowi podstawowe źródło energetyczne. Na terenie gminy wszystkie zakłady, instytucje i gospodarstwa rolne są zelektryfikowane. Należy podkreślić, iż wraz z postępem technicznym wzrasta zapotrzebowanie na pobór mocy z sieci elektrycznej.

1. Gmina Turobin zasilana jest w energię elektryczną poprzez układ sieci średniego napięcia SN- 15 kV z Głównych Punktów Zasilających (GPZ):
2. GPZ 110/30/15 kV- Szczebrzeszyn i Żółkiewka
3. GPZ 110/15- Frampol i Lublin

6.4. Gospodarka wodna

Na terenie gminy 1841 gospodarstw pobiera wodę z sieci wodociągowej. Zagrody które nie przyłączyły się do sieci wodociągowej korzystają z własnych studni kopanych oraz głębinowych z hydroforem włączanym automatycznie.

Na 24 sołectwa zwodociągowane są 22 w całości – 2 w części.

Długość głównej sieci wodociągowej rozdzielczej, wraz z przyłączami prowadzącymi

do budynków i innych obiektów wynosi 174,9 km. Wyposażenie w instalację wodociągową:

1. Ilość przyłączy wodociągowych: 1841 szt, w tym:
- 1534 do indywidualnych gospodarstw rolnych

6.5. Gospodarka ściekowa

W gminie znajduje się biologiczno-mechaniczna oczyszczalnia ścieków zlokalizowana w Przemieściu o przepustowości 400m³/dobę. Brak kanalizacji ściekowej. Całkowita długość kanalizacji wynosi 0,1 km.

6.6. Gospodarka odpadami

Wysypisko śmieci, z którego korzysta Gmina Turobin znajduje się w Turobinie.

Zbiórka i wywóz odpadów komunalnych dokonywana jest przez:

- Ekomega z Zamościa
- Wywóz śmieci w kontenerach z Zagrobla

7. KULTURA

Biblioteki

1. Gminna Biblioteka Publiczna w Turobinie.
2. Księgozbiór bibliotek gminy liczy 10 546 woluminów.
3. W 2005 r. biblioteki gminy zarejestrowały 393 czytelników,
4. ilość wypożyczeń w ciągu roku 2005 wyniosła 7739
5. Wyposażenie komputerowe i dostęp do Internetu 3 komputery , program IKONKA

Świetlice

Na terenie gminy działają świetlice przy szkołach podstawowych i Gimnazjum.

Ochotnicza Straż Pożarna

Na terenie gminy działa 18 jednostek OSP z tego:

▪ OSP Turobin będącą w krajowym systemie ratowniczo-gaśniczym dysponująca 1 samochodem pożarniczym marki Jelcz, pompa szlamowa , budynek strażnicy, parterowy z wieżą z tarasem widokowym dostępnym dla zainteresowanych;

1. OSP Gródki,
2. OSP Tarnawa Duża,
3. OSP Guzówka Kolonia,
4. OSP Żabno,
5. OSP Czernięcin Główny,
6. OSP Rokitów,
7. OSP Załawcze,

8. OSP Żurawie,
9. OSP Gaj Czernięciński,
10. OSP Wólka Czernięcińska,
11. OSP Przedmieście,
12. OSP Czernięcin Poduchowny,
13. OSP Nowa Wieś,
14. OSP Zabłocie,
15. OSP Tarnawa Mała,
16. OSP Huta Turobińska,
17. OSP Tokary

7.1. Sport

Przez południową część gminy Turobin przebiega znakowa trasa turystyczna przepięknym Roztoczem od Szastarki przez Tokary - Hutę - Gródki aż do Zwierzyńca. Bazę turystyczną latem stanowi Internat Liceum Ogólnokształcącego w Turobinie.

Gmina Turobin to także oaza zespołów ludowych, chórów i poetów ludowych (wsie Gródki, Żabno, Przedmieście).

Chlubą gminy jest orkiestra dęta w Żabnie. Charakterystycznym elementem tej orkiestry są tradycje rodzinne. Działa tu klub pitki nożnej (Turobin), dysponujące boiskiem w Turobinie. Klub sportowy realizuje zadania gminy z zakresu kultury fizycznej i sportu. Na ich realizację otrzymuje

dotacje z budżetu gminy na zasadach określonych w ustawie o pożytku publicznym i wolontariacie.

8. ANALIZA SWOT

Raport o stanie gminy jest podstawą do przeprowadzenia analizy SWOT – mocnych i słabych stron, szans i zagrożeń gminy Turobin. Analiza dotyczy sytuacji, w jakiej obecnie znajduje się gmina, pozwala zrozumieć koncepcje rozwoju ekonomicznego, daje również możliwość określenia wzrostu gospodarczego przez zinventaryzowanie istniejących zasobów.

Gmina Turobin dysponuje wewnętrznym potencjałem umożliwiającym pobudzanie nowych impulsów rozwojowych. Analiza diagnozy prospektywnej wykazała, że do najważniejszych z nich należą:

- zasoby i walory przyrodnicze oraz bogate dziedzictwo kulturowe - podstawa tworzenia silnego sektora turystyczno - rekreacyjnego , który może się stać źródłem dodatkowych dochodów,
- potencjał demograficzny, w tym dobrze rozwinięte szkolnictwo jako podstawa budowania konkurencyjności gminy i rozwoju przedsiębiorczości,
- dobry stan środowiska naturalnego wpływający na jakość życia mieszkańców,
- bliskość dużych aglomeracji, jakimi są Lublin i Biłgoraj.

Obecna sytuacja gminy jest również źródłem wielu strukturalnych barier rozwojowych. Istotną barierą jest niski poziom wykształcenia ludności.

Luki w infrastrukturze komunikacyjnej, ściekowej, gazowej, są przyczyną relatywnie niskiej konkurencyjności gminy w porównaniu z podobnymi jednostkami administracyjnymi o zbliżonym profilu społeczno -gospodarczym.

8.1. Mocne i słabe strony Gminy Turobin

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ol style="list-style-type: none"> 1. Posiadanie programu ochrony środowiska dla Gminy Turobin, 2. Bardzo dobre warunki środowiskowe do rozwoju turystyki wiejskiej, 3. Duża liczba zabytków, 4. Duża liczba pomników przyrody, 5. Czyste środowisko sprzyjające rozwojowi upraw ekologicznych, 6. Duże zasoby siły roboczej, 7. Możliwość adaptacji istniejących terenów pod inwestycje, 8. Możliwość tworzenia dużych gospodarstw, 9. Idealne warunki do rozwoju w przemyśle spożywczym (bliski dostęp do surowca i chłonnych rynków zbytu), 10. Mało zdegradowane gleby, 11. Rozpoczęcie segregacji odpadów, 12. Zabezpieczenie potrzeb ludności w zakresie bazy lokalowej i medycznej, 13. Racjonalnie zorganizowana sieć szkół, 14. Na terenie gminy funkcjonuje 3 typy szkół: podstawowa, gimnazjum, średnia, 15. Wykształcona kadra, 16. Dwie pracownie komputerowe z dostępem do Internetu, 17. Dzieci dowożone są do szkół autobusami szkolnymi, 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Brak wieloletniego programu rozwoju i inwestycji, 2. Mała liczba małych i średnich przedsiębiorstw, 3. Niskie nakłady inwestycyjne małych i średnich przedsiębiorstw wykorzystywane do wdrażania nowych technologii, 4. Brak programu promocyjnego gminy, 5. Niewykwalifikowana siła robocza, 6. Niskie wykorzystanie technik informatycznych w małych i średnich przedsiębiorstwach, 7. Mała liczba usług, 8. Brak inwestorów zewnętrznych, 9. Migracja młodych wykształconych mieszkańców do dużych ośrodków miejskich lub poza granice państwa, 10. Rosnąca stopa bezrobocia (duże bezrobocie ukryte), 11. Brak sieci gazowej, ściekowej 12. Ograniczone środki finansowe w budżecie gminy na modernizację infrastruktury, wspieranie przedsiębiorczości, 13. Brak porozumienia między gminami dotyczącego wspólnego inwestowania (np.: w gospodarkę odpadami), 14. Brak systemu zwolnień z podatków

18. Wychowanie przedszkolne zabezpiecza potrzeby gminy,	lokalnych dla nowych inwestycji w usługach i sferze wytwórczej,
19. Gmina jest zorganizowana zgodnie z wymogami ustrojowo-formalnymi,	15. Brak bazy hotelowej, konferencyjnej i rekreacyjnej,
20. Duża aktywność radnych,	16. Niski stopień lesistości gminy (ok.18%),
21. Istnieją warunki do rozwoju agroturystyki,	17. Duża liczba mieszkańców gminy korzysta z pomocy społecznej,
22. Transport ciężarowy zabezpiecza potrzeby mieszkańców,	18. Duże rozdrobnienie gospodarstw,
23. Udział placówek oświatowych i biblioteki w organizowaniu imprez kulturalnych,	19. Niski stopień zmechanizowania gosp. rolnych,
24. Wystarczająca sieć OSP Turobin,	20. Złe połączenia komunikacyjne z najbliższymi miastami,
25. Dobry stan wyposażenia jednostek strażackich,	21. Niskie kwalifikacje zawodowe rolników
26. Brak na terenie gminy zakładów uciążliwych dla środowiska,	22. Zbyt mała promocja gminy w zakresie pozyskiwania inwestorów z zewnątrz,
27. Dobry poziom oświaty w gminie (funkcjonują na terenie gminy: szkoły podstawowe, gimnazjum, Liceum Ogólnokształcące, w którym kształcą się młodzież z okolicznych gmin, szkoła zawodowa),	23. Brak współpracy z sąsiednimi gminami,
28. Duży potencjał ludzki,	24. Niska aktywność gospodarcza mieszkańców,
29. Duże zasoby siły roboczej,	25. Stosunkowo niski udział dochodów własnych gminy w dochodach ogółem,
30. Dobrze zachowane i nie zdegradowane środowisko naturalne,	26. Zdecydowana większość wydatków gminy przeznaczona jest na bieżące wydatki, a zbyt małe zaangażowanie na politykę proinwestycyjną,
31. Poprawa czystości rzeki Por z klasy III na klasę II,	27. Brak przedsiębiorstw generujących miejsca pracy,
32. Posiadanie przez Gminę oczyszczalni ścieków mechaniczno-biologicznej,	28. Niski udział zatrudnienia w sektorze pozarolniczym,
33. Wysokiej jakości wody podziemne,	29. Brak doradztwa zawodowego z zakresu poruszania się na rynku pracy,
	30. Wysoki udział zatrudnienia ludności

<p>34. Dobrej jakości gleby, 35. W społeczności gminnej istnieje coraz większa świadomość ochrony środowiska, 36. Opracowanie programu ochrony środowiska dla gminy Turobin, 37. Niezdegradowane środowisko naturalne, 38. Dobre warunki do rozwoju turystyki wiejskiej, agroturystyki, eko-turystyki, 39. Korzystna struktura własności ziemi, 40. Możliwość tworzenia gospodarstw wielkopowierzchniowych, 41. Wysoka podaż surowców rolnych, stanowiących bazę dla przemysłu spożywczego, 42. Możliwość wprowadzenia pracochłonnych upraw (wykorzystanie siły roboczej), 43. Rosnące aspiracje i świadomość mieszkańców gminy, 44. Rozbudowana sieć telefoniczna, 45. Zadowalająca gęstość dróg, 46. Duża wydajność oczyszczalni ścieków,</p>	<p>rolniczej w małych gospodarstwach rodzinnych, 31. Brak specjalizacji produkcji rolnej, 32. Wysokie bezrobocie ukryte głównie agrarne, 33. Duża grupa bezrobotnych w wieku produkcyjnym, 34. Niskie dochody ludności, 35. Brak przebadanych zasobów surowców mineralnych dla budownictwa i ceramiki, 36. Bardzo duży odsetek gminy jest eksploatowany przez rolnictwo, 37. Teren nieprzystosowany do wykorzystania turystyczno-rekreacyjnego, 38. Zły system finansowania oświaty – niedoinwestowanie, 39. Niewystarczające zabezpieczenie szkół w naukę języków obcych i zajęcia pozalekcyjne, 40. Nie wszystkie placówki oświatowe wyposażone są w sale gimnastyczne, 41. Brak infrastruktury sportowo-rekreacyjnej, 42. Brak wytyczonych ścieżek i szlaków turystycznych, 43. Niewykorzystanie posiadanych walorów turystycznych, 44. Brak informatorów nt. możliwości wypoczynku na terenie całej gminy, 45. Słaba promocja gminy jako ośrodka</p>
---	---

	<p>turystycznego,</p> <p>46. Niewystarczający poziom infrastruktury (boiska, ścieżki rowerowe, itp)</p> <p>47. nieumiejętność pozyskiwania funduszy na rozwój turystyki,</p> <p>48. Nierównomierne w przestrzeni rozmieszczenie podmiotów gospodarczych zarówno usługowych jak i produkcyjnych,</p> <p>49. Brak surowców mineralnych istotnych do eksploatacji przemysłowej,</p> <p>50. Małe możliwości przyciągania inwestorów,</p> <p>51. Brak lokalnego kapitału,</p> <p>52. Słaby dostęp do informacji o inwestycjach wspierających rozwój gospodarczy,</p> <p>53. Brak promocji gminy w zakresie możliwości inwestycyjnych,</p> <p>54. Brak ulg podatkowych dla inwestorów.</p> <p>55. Zły stan techniczny dróg,</p> <p>56. Braki w infrastrukturze technicznej,</p> <p>57. Brak sieci kanalizacyjnej,</p> <p>58. Brak sieci gazowej,</p>
--	---

Trudności na rynku pracy wynikają z ukrytego bezrobocia na wsi i rozdrobnienia indywidualnych gospodarstw rolnych .

8.2. Szanse i Zagrożenia rozwoju Gminy Turobin

W otoczeniu gminy występują korzystne czynniki zewnętrzne, których odpowiednie wykorzystanie będzie sprzyjać przyspieszeniu rozwoju gminy.

Położenie geograficzne gminy w pobliżu granicy państwa, otwiera gminę na szeroką współpracę z Ukrainą, stanowiącą szansę dla rozwoju handlu i współpracy gospodarczej.

Szansą gminy jest poprawa infrastruktury technicznej. Przełamię to jedną z podstawowych barier rozwoju, zwiększając atrakcyjność inwestycyjną gminy .

Inną szansą szczególnie wobec ograniczonych krajowych i wojewódzkich środków budżetowych, jest zwiększona dostępność gminy do funduszy zagranicznych. W analizie sytuacji zewnętrznej należy uwzględnić czynniki ograniczające i hamujące rozwój gminy.

Zagrożeniem zewnętrznym rozwoju gminy jest słabe zainteresowanie inwestorów tak lokalnych jak i ogólnokrajowych .

Innym zagrożeniem jest dalsza polaryzacja rozwoju państwa, jak i brak polityki w dziedzinie równoważenia rozwoju kraju, w tym brak rządowego programu polityki regionalnej dla wschodnich województw, w których dystans pod względem rozwoju, poziomu i warunków życia może w dalszym ciągu powiększać się w stosunku do pozostałych regionów kraju. Brakuje również wyraźnej polityki sektorowej o implikacjach regionalnych , szczególnie wobec rolnictwa i obszarów wiejskich .

SZANSE	ZAGROŻENIA
1. Przyciągnięcie kapitału inwestycyjnego dla powstania i rozwoju firm produkcyjnych i usługowych, 2. Integracja europejska, 3. Zmiana polityki podatkowej kraju, 4. Promocja gminy, 5. Wykorzystanie środków pomocowych przeznaczonych na rozwój przedsiębiorczości, wprowadzanie nowych technologii do produkcji rolniczej, ochronę środowiska, 6. Wykorzystanie alternatywnych źródeł energii dla potrzeb gospodarki, 7. Bliskość chłonnych rynków zbytu (Ukraina), 8. Wykorzystanie środków pomocowych na przygotowanie infrastruktury przy	1. Małe wykorzystanie środków z funduszy europejskich, 2. Wysokie podatki i koszty osobowe, 3. Często zmieniające się regulacje prawne w różnych dziedzinach życia gospodarczego i społecznego, 4. Pogarszanie się warunków funkcjonowania samorządów - coraz mniejsze środki na rozwój, 5. Brak dobrej jakości produktu turystycznego dla gości, 6. Brak bazy noclegowej, 7. Apatia brak wiary we własne siły mieszkańców, 8. Zmniejsza się dynamika powstawania nowych podmiotów gospodarczych, 9. Brak instrumentów zwiększających dochodowość rolników,

<p>nowych trenach inwestycyjnych,</p> <p>9. Możliwość pozyskania środków z funduszy strukturalnych UE na projekty dot. rozwoju infrastruktury w gminie,</p> <p>10. Bliskie sąsiedztwo dróg wojewódzkich 835,848,</p> <p>11. Tworzenie programu przedsiębiorczości w gminie,</p> <p>12. Stworzenie programu agroturystycznego,</p> <p>13. Gazyfikacja gminy,</p> <p>14. Budowa szlaków, ścieżek rowerowych i pieszych,</p> <p>15. Programy pomocowe i dotacje na ochronę środowiska,</p> <p>16. Możliwość wykorzystania lasów w agroturystyce,</p> <p>17. Tendencja do zalesiania słabych jakościowo gleb,</p> <p>18. Możliwość rozwoju agroturystyki,</p> <p>19. Możliwość stworzenia większych obszarów uprawy warzyw i owoców,</p> <p>20. Rozwój rolnictwa ekologicznego,</p> <p>21. Rozwój grup producenckich,</p> <p>22. Istnieją korzystne warunki dla restrukturyzacji gospodarstw rolnych,</p> <p>23. Możliwość udostępnienia gruntów pod nowe inwestycje,</p> <p>24. Promocja gminy poprzez uczestnictwo w różnych imprezach kulturalnych, sportowych itp.</p> <p>25. Istnienie strony internetowej oraz promocja gminy w telewizji,</p> <p>26. Stworzenie programu przedsiębiorczości</p>	<p>10. Niedostateczne wsparcie finansowe na rozwój rolnictwa i pozarolniczych gałęzi produkcji,</p> <p>11. Spadek dochodów mieszkańców nie stwarza warunków do inwestowania,</p> <p>12. Problemy rozwoju infrastruktury nie są w należyтым stopniu dostrzegane przez władze wojewódzkie,</p> <p>13. Brak programu rozwoju przedsiębiorczości i promocji w gminie,</p> <p>14. Brak zachęt systemowych dla inwestorów wewnętrznych i zewnętrznych,</p> <p>15. Napływ bardzo taniej siły roboczej ze wschodu (Ukraina),</p> <p>16. Środki finansowe przeznaczone na rzecz pomocy społecznej są niewystarczające,</p> <p>17. Spada dynamika powstawania nowych podmiotów gospodarczych,</p> <p>18. Niski przyrost naturalny,</p> <p>19. Niekorzystne saldo migracji,</p> <p>20. Brak skutecznych programów zwalczania bezrobocia,</p> <p>21. Zakwaszenie gleb poprzez nieumiejętne stosowanie nawozów mineralnych,</p> <p>22. Przeznaczenie gleb chronionych pod inwestycje i budownictwo mieszkaniowe,</p> <p>23. Emisja zanieczyszczeń przez pojazdy samochodowe, szczególnie w rejonie dróg wojewódzkich nr 835,848.</p>
--	---

<p>w gminie,</p> <p>27. Duża liczba szkoleń z turystyki wiejskiej i agroturystyki,</p> <p>28. Organizowanie szkoleń z zakresu poruszania się na rynku pracy oraz zakładania własnej działalności gospodarczej,</p> <p>29. Doradztwo zawodowe,</p> <p>30. Nowy okres programowania 2007-2013 pozwalający na pozyskiwanie środków z UE na przekwalifikowanie zawodowe, zakładanie działalności gospodarczej,</p> <p>31. Opracowanie systemu ulg preferencyjnych dla inwestorów tworzących nowe miejsca pracy,</p> <p>32. Większa aktywność Gminy we wspieraniu gospodarczych inicjatyw mieszkańców,</p> <p>33. Rozbudowa bazy turystycznej,</p> <p>34. Wykorzystywanie środków z Programów pomocowych i dotacji na ochronę środowiska,</p> <p>35. Rozwój produkcji ekologicznej żywności,</p> <p>36. Budowa hali sportowej - promocja kultury fizycznej jako najtańszej formy profilaktyki, rozwój bazy sportowej,</p> <p>37. Możliwość utworzenia silnego wielofunkcyjnego centrum edukacyjnego na bazie istniejących szkół,</p> <p>38. Wzrost zainteresowania wypoczynkiem na wsi,</p> <p>39. Ogólnopolska kampania promująca Lubelszczyznę jako teren atrakcyjny</p>	<p>24. Emisja zanieczyszczeń powstałych w gospodarstwach domowych w wyniku spalania węgla kamiennego,</p> <p>25. Nadmierna wycinka drzew,</p> <p>26. Zanieczyszczenie wód powierzchniowych,</p> <p>27. Zmniejszające się realnie subwencje oświatowe,</p> <p>28. Dekapitalizacja majątku trwałego,</p> <p>29. Niż demograficzny - spadek liczby uczniów,</p> <p>30. Dalsza likwidacja szkół,</p> <p>31. Brak środków na inwestycje,</p> <p>32. Apatia i brak wiary we własne siły mieszkańców,</p> <p>33. Brak liderów wśród społeczności lokalnej,</p> <p>34. Brak dobrych praktyk,</p> <p>35. Pogarszająca się sytuacja finansowa rolników,</p> <p>36. Ubożenie mieszkańców gminy,</p> <p>37. Ochrona wysokiej jakości gleb przed zmianą użytkowania na cele nierolnicze,</p> <p>38. Niska odporność środowiska przyrodniczego na wszelkiego rodzaju skażenia przemysłowe,</p> <p>39. Brak perspektyw na duże inwestycje na terenie gminy,</p> <p>40. Brak zainteresowania inwestorów zewnętrznych,</p> <p>41. Słaba polityka kredytowa dla rolnictwa</p>
---	---

<p>turystyczne,</p> <p>40. Promowanie zdrowego stylu życia,</p> <p>41. Możliwość promowania gminy jako miejsca czystego ekologicznie,</p> <p>42. Odpowiednie szkolenia i pomoc finansowa dla osób zainteresowanych prowadzeniem gospodarstw agroturystycznych,</p> <p>43. Pozyskiwanie i wykorzystywanie środków pomocowych na aktywizację terenów wiejskich,</p> <p>44. Rozwój przetwórstwa rolnego,</p> <p>45. Wzrost zainteresowania mieszkańców poszukiwaniem dodatkowych źródeł dochodów,</p> <p>46. Rozwój agroturystyki, turystyki wiejskiej i ekoturystyki,</p> <p>47. Tworzenie związków ponadgminnych,</p> <p>48. Planowane inwestycje rozwoju infrastruktury technicznej,</p>	<p>i małych przedsiębiorstw,</p> <p>42. Brak wystarczających środków na inwestycje,</p> <p>43. Brak wystarczających środków na utrzymanie posiadanej infrastruktury,</p>
--	--

W otoczeniu gminy występują korzystne czynniki zewnętrzne, których odpowiednie wykorzystanie będzie sprzyjać przyspieszeniu rozwoju gminy. Szansa gminy jest poprawa infrastruktury technicznej. Przełamię to jedna z podstawowych barier rozwoju, zwiększając atrakcyjność inwestycyjną gminy.

Inna szansa szczególnie wobec ograniczonych krajowych i wojewódzkich środków budżetowych, jest zwiększona wykorzystanie przez gminę do funduszy zagranicznych.

W analizie sytuacji zewnętrznej należy uwzględnić czynniki ograniczające i hamujące rozwój gminy. Zagrożeniem zewnętrznym rozwoju gminy jest słabe zainteresowanie inwestorów tak lokalnych jak i ogólnokrajowych. Brakuje wyraźnej polityki sektorowej o implikacjach regionalnych, szczególnie wobec rolnictwa i obszarów wiejskich.

9. DZIAŁANIA MAJĄCE NA CELU POPRAWĘ SYTUACJI SPOŁECZNO-GOSPODARCZEJ GMINY

9.1. Założenia strategiczne rozwoju gminy - długo i krótkookresowe

9.1.1. Misja lokalnego planu rozwoju

***Chcemy być gminą rolniczą, usługowo - przemysłową,
atrakcyjną agroturystycznie i czystą ekologicznie,
o wysokim poziomie oświaty i kultury.***

Misja wyraźnie określa charakter gminy oraz wskazuje jej atuty. Z misji wynika, iż Turobin chce być gminą rolniczą, z rozwijającym się przemysłem i sektorem usług oraz pragnie zapewnić wysoki poziom oświaty i kultury w gminie. Generalnie powinno nastąpić wzmocnienie funkcji gospodarczych gminy i ich większe zróżnicowanie. Zadania realizowane w poszczególnych obszarach, tj. rolnictwo i przetwórstwo, przedsiębiorczość i usługi, infrastruktura techniczna i ekologiczna powinny sprzyjać wszechstronnej aktywizacji gospodarczej i doprowadzić w przyszłości do lokalnego ożywienia gospodarczego gminy.

Podstawową zasadą jest zrównoważony rozwój gminy, uwzględniający uwarunkowania przyrodnicze i walory krajobrazu kulturowego, stanowiące jej najważniejszy potencjał dla rozwoju ekonomicznego, zwłaszcza gospodarki rolnej i turystyki. Rozwój agroturystyki, turystyki wiejskiej i eko-turystyki będzie zarówno stymulować rozwój przedsiębiorczości, tworzyć nowe miejsca pracy w sektorze usług okołorolniczych, jak również będzie wpływał na inwestycje w obszarze infrastruktury technicznej i ochrony środowiska.

9.1.2. Cele długookresowe

- I. Wspieranie wielofunkcyjnego rozwoju efektywnego i przyjaznego środowiska sektora rolniczego poprzez rozwój przetwórstwa produktów rolnych, tworzenie i pozyskiwanie nowych rynków zbytu dla produktów rolnych, modernizację rolnictwa poprzez dostosowanie do gospodarki rolnej.
- II. Stworzenie odpowiednich warunków do rozwoju przedsiębiorczości i usług, promocja gminy pod kątem pozyskiwania inwestorów zewnętrznych.
- III. Rozwój infrastruktury wzmacniającej konkurencyjność i rozwój gminy poprzez rozwijanie sieci kanalizacji, gazyfikację gminy, utrzymanie i modernizację dróg i oświetlenia ulicznego, ochronę środowiska i gospodarkę odpadami.
- IV. Rozwój oświaty, kultury i ochrony zdrowia, rozwój placówek oświatowych, wspieranie kultury i sportu, poprawa infrastruktury ochrony zdrowia.
- V. Zachowanie i wykorzystanie dziedzictwa kulturowego, przyrodniczego oraz rozwój turystyki, tworzenie gospodarstw agroturystycznych, wykorzystanie walorów przyrodniczych gminy do budowy bazy turystyczno-wypoczynkowej, promocja gminy

9.1.3. Cele krótkookresowe

- 1) Poprawa dostępności komunikacyjnej, poprawa organizacji obsługi gminy przez budowę i rozbudowę dróg, oraz infrastruktury drogowej,
- 2) Poprawa poziomu bezpieczeństwa życia ludności i warunków rozwoju gospodarczego przez ochronę czystości wód i zabezpieczenie zaopatrzenia w wodę oraz budowę sieci i urządzeń komunalnych, służących ochronie czystości środowiska,
- 3) Poprawa standardu obsługi ludności i dostępu do usług publicznych, przez modernizację i rozbudowę placówek i bazy infrastruktury edukacyjnej, kulturalnej, społecznej, ochrony zdrowia i profilaktyki, sportu i rekreacji,

- 4) Poprawa efektywności eksploatacji obiektów i urządzeń użyteczności publicznej m.in. przez działania energooszczędne i służące poprawie stanu sanitarnego, klimatu akustycznego, itp.

10.OBSZARY WSPARCIA I DZIAŁANIA WYNIKAJĄCE ZE STRATEGII ROZWOJU WOJEWÓDZTWA LUBELSKIEGO NA LATA 2006-2020 I REGIONALNEGO PROGRAMU OPERACYJNAGO WOJEWÓDZTWA LUBELSKIEGO NA LATA 2007-2013

Województwo Lubelskie, podobnie jak inne regiony uzyskało możliwość wspierania rozwoju regionalnego instrumentami finansowymi Unii Europejskiej. W programie wojewódzkim, jako cel nadrzędny działań rozwojowych przyjęto:

Osiąganie trwałego i zrównoważonego rozwoju społeczno-gospodarczego Lubelszczyzny poprzez zwiększenie konkurencyjności województwa oraz optymalne wykorzystanie jego wewnętrznych potencjałów rozwojowych.

Cel nadrzędny Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego będzie możliwy do osiągnięcia poprzez realizację czterech celów pośrednich, będących w istocie rzeczy osiami priorytetowymi zaktualizowanej Strategii. Treść i układ proponowanych priorytetów wynika nie tylko z konieczności dostosowania zapisów Strategii do nowych dokumentów planistycznych na poziomie kraju i Unii Europejskiej, ale jest również rezultatem przeprowadzonej diagnozy strategicznej, uwzględniającej między innymi stan obecny i przyszłe uwarunkowania rozwoju społeczno-gospodarczego województwa.

Priorytetowymi kierunkami rozwoju województwa lubelskiego na lata 2006-2020 są:

- 1. Wzrost konkurencyjności regionalnej gospodarki oraz jej zdolności do tworzenia miejsc pracy;*
- 2. Rozwój nowoczesnego społeczeństwa i zasobów ludzkich dostosowanych do wymogów gospodarki opartej na wiedzy;*
- 3. Poprawa atrakcyjności i spójności terytorialnej województwa lubelskiego;*
- 4. Rozwój współpracy międzyregionalnej oraz poprawa skuteczności wdrażania polityki rozwoju regionu.*

W aspekcie potrzeb i strategii rozwoju Gminy Turobin, istotne znaczenie mają następujące cele szczegółowe:

- Cel operacyjny 1.1: Restrukturyzacja tradycyjnych gałęzi regionalnej gospodarki i dostosowanie jej do reguł wspólnego rynku;*
- Cel operacyjny 1.2: Rozwój i podnoszenie konkurencyjności regionalnego agrobiznesu;*
- Cel operacyjny 1.3: Specjalizacja województwa w wybranych sektorach produkcji i usług cechujących się wysokim poziomem konkurencyjności;*
- Cel operacyjny 2.1: Kształtowanie prorozwojowej polityki ludnościowej w województwie;*
- Cel operacyjny 2.2: Podniesienie poziomu wykształcenia i wiedzy mieszkańców regionu;*
- Cel operacyjny 2.3: Wzrost zatrudnienia oraz lepsze wykorzystanie zasobów ludzkich w regionie;*
- Cel operacyjny 3.1: Poprawa dostępności komunikacyjnej województwa;*
- Cel operacyjny 3.4: Poprawa jakości życia mieszkańców wsi oraz wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich.*
- Cel operacyjny 4.2: Zwiększenie zdolności instytucjonalnej regionu do prowadzenia efektywnej polityki regionalnej;*
- Cel operacyjny 4.3: Poprawa skuteczności promocji regionu i zdolności do przyciągania inwestycji z zewnątrz.*

Cel główny *Regionalnego Programu Operacyjnego* wynika bezpośrednio z celu nadrzędnego *Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2006-2020* i jest dostosowany do odpowiednio krótszego okresu realizacji RPO. Skierowany jest na przełamanie występujących barier rozwojowych, a także stanowi podstawę modernizacji struktury gospodarczej oraz wzmocnienia spójności społecznej, gospodarczej i terytorialnej regionu. Uwzględniając kierunki rozwojowe województwa zawarte w *Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2006-2020*, a także kształt polityki spójności UE, cele i priorytety Strategii Rozwoju Kraju oraz Narodowych Strategicznych Ram Odniesienia proponuje się koncentrację środków na realizacji następujących priorytetów:

Priorytet 1 Przedsiębiorczość i innowacyjność

Działanie 1.1 Rozwój instrumentów finansowania przedsiębiorczości

Działanie 1.2 Rozwój instrumentów powstawania przedsiębiorstw

Działanie 1.3 Rozwój współpracy instytucji B+R z przedsiębiorstwami

Działanie 1.4 Dotacja inwestycyjne dla przedsiębiorstw

Działanie 1.5 Specjalistyczne usługi doradcze dla przedsiębiorstw

Priorytet 2 Transport i komunikacja

Działanie 2.1 Regionalny układ komunikacyjny

Działanie 2.2 Lokalny układ komunikacyjny

Działanie 2.3 Transport kolejowy

Działanie 2.4 Transport publiczny

Działanie 2.5 Infrastruktura transportu lotniczego

Priorytet 3 Atrakcyjność inwestycyjna

Działanie 3.1 Tereny inwestycyjne

Działanie 3.2 Rewitalizacja miast i zdegradowanych obszarów zurbanizowanych

Działanie 3.3 Społeczeństwo informacyjne

Działanie 3.4 Inicjatywy lokalne

Priorytet 4 Środowisko i energetyka

Działanie 4.1 Ochrona i kształtowanie środowiska

Działanie 4.2 Infrastruktura energetyczna

Priorytet 5 Kultura i turystyka

Działanie 5.1 Dziedzictwo kulturowe oraz infrastruktura kulturalna i turystyczna

Działanie 5.2 Informacja i promocja kulturalna i turystyczna

Priorytet 6 Infrastruktura społeczna

Działanie 6.1 Edukacja i sport

Działanie 6.2 Ochrona zdrowia

Priorytet 7 Pomoc techniczna

Działanie 7.1 Wsparcie wdrażania RPO

Działanie 7.2 Informacja i promocja RPO

Priorytety te (poza ostatnim) wynikają z priorytetów funduszy strukturalnych zawartych w art. 4 projektu rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR).

Proponowane w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego priorytety wynikają z analizy potrzeb i możliwości instytucjonalnych i finansowych województwa oraz wstępnej oceny efektywności pomocy publicznej (ze środków krajowych i UE), podejmowanych w latach 1999 -2005. Są jednocześnie spójne z założeniami odnowionej Strategii Lizbońskiej, a także z wytycznymi dotyczącymi polityki spójności zawartymi w *Strategicznych Wytycznych Wspólnoty na lata 2007-2013*.

W ramach RPO kwestia rozwoju obszarów wiejskich traktowana jest horyzontalnie. Oznacza to, iż nie ma wyznaczonego konkretnego priorytetu czy działania skierowanego wyłącznie dla obszarów wiejskich. Ze względu na rolniczy charakter województwa większość inwestycji takich jak drogi powiatowe i gminne, infrastruktura ochrony środowiska, energetyczna, dziedzictwa kulturowego, infrastruktury społecznej, itd. będzie realizowana na obszarach wiejskich.

11. INWESTYCJE MOGĄCE WPLYNAĆ NA POPRAWĘ SYTUACJI GMINY

Lp.	Nazwa	Lokalizacja (miejscowość, ulica, wieś)
I. Inwestycje w placówkach oświatowych i sportowych		
1.	Wykonanie termomodernizacji budynku Zespołu Szkolno-Przedszkolnego	Turobin
2.	Wykonanie termomodernizacji budynku Zespołu Szkół Ogólnokształcących i Zawodowych	Turobin
3.	Budowa Sali gimnastycznej	Czernięcin Główny
4.	Budowa hali sportowej	Turobin
II. Inwestycje o charakterze ściekowym i kanalizacyjnym		
5.	Budowa kanalizacji sanitarnej i deszczowej	Turobin i Przedmieście

III. Inwestycje z zakresu ochrony środowiska		
6.	Rekultywacja i techniczne zamknięcie składowiska odpadów	Turobin
7.	Budowa punktu gromadzenia odpadów	Turobin
IV. Inwestycje drogowe		
8.	Odbudowa drogi gminnej	Przedmieście
9.	Odbudowa dróg(ulic)	Turobin (ul. Rynek, ul. Szczebrzeska, ul. Narutowicza km 0+000 do 0+072,30)
10.	Odbudowa dróg (ulic)	Turobin (ul. Staszica od km 0+000 do 0+215,75, ul. Jana Dekerta km 0+215,75 do 0+334,50 (od ul. Staszica do Piłsudskiego) ul. Hetmana Górki km 0+000 do km 0+233,10 (od ul. Staszica do ul. Rynek) ul. Rynek 0+233,10 do 0+344,55 (przedłużenie H. Górki) ul. Rynek km 0+000 do 0+085,70 (od ul. Narutowicza do ul. H. Górki) ul. Rynek km 0+000 do 0+084,70 (od ul. Szczebrzeskiej do ul. Poprzecznej) ul. Sądowa km 0+000 do 0+083,50 ul. Rieczna km 0+000 do 0+107,85 ul. Kościelna km 0+000 do 0+150,00 (od ul. Riecznej) ul. Jana Dekerta km 0+00 do 0+268,80 (od ul. Szczebrzeskiej do ul. Zamojskiej)

V. Infrastruktura społeczna, ochrona zdrowia		
11.	Remont budynku Ośrodka Zdrowia	Turobin

12. PROJEKTY I ZADANIA FAKULTATYWNE WSKAZANE DO REALIZACJI W KOLEJNYCH ETAPACH

Wymienione w punkcie drugim inwestycje są wykazem zadań wskazanych przez gminę do realizacji w latach 2006-2013, są to inwestycje przewidziane do realizacji w pierwszej kolejności. Przygotowano również uzupełniającą listę przedsięwzięć, które będą w pierwszej kolejności przedmiotem opracowania projektów, w przypadku wygosparowania przez gminę dodatkowych środków finansowych na ich współfinansowanie lub jako zadania fakultatywne, w przypadku opóźnienia w terminach przygotowania inwestycji do realizacji. Zadania te będą wdrażane w kolejnym etapie realizacji planu lokalnego.

Do inwestycji tych należą:

- Modernizacja oświetlenia ulicznego
- Poprawa bezpieczeństwa użytkowników dróg poprzez przebudowę niebezpiecznych skrzyżowań, utwardzanie poboczy, budowę chodników, bezpiecznych przejść, montaż barierek ochronnych w miejscach szczególnie niebezpiecznych dla pieszych
- Wykonanie dalszych etapów kanalizacji sanitarnej i budowę oczyszczalni przydomowych
- Tworzenie ścieżek rowerowych i chodników na terenie gminy
- Modernizacja hydroforni i sieci wodociągowych na terenie gminy

13. REALIZACJA PROJEKTÓW

13.1. Planowane projekty inwestycyjne w latach 2006-2013

W związku z faktem, iż Programy Operacyjne opracowywane w ramach Narodowej Strategii Spójności 2007-2013 obecnie są we wstępnej fazie, a ostateczny zakres

priorytetów i działań uzależniony będzie od przebiegu konsultacji społecznych oraz negocjacji z Komisją Europejską, nieznanym jest jeszcze montaż finansowy inwestycji w latach 2007-2013 (w jakiej części projekty będą finansowane z funduszy strukturalnych). Ze względu na to przedstawione w poniższych tabelach montaż finansowy dla poszczególnych inwestycji mają charakter szacunkowy.

I. Inwestycje w placówkach oświatowych i sportowych

Nazwa zadania	Okres realizacji	Koszty zadania	Źródła finansowania	
			Budżet gminy	UE
Wykonanie termomodernizacji budynku Zespołu Szkolno-Przedszkolnego, Zespołu Szkół Ogólnokształcących i Zawodowych w Turobinie	2007	1 000 000	25 %	75%
Budowa Sali gimnastycznej w Czernięcinie Głównym	2011-2012	1 000 000	25 %	75%
Budowa hali sportowej w Turobinie	2009-2010	2 500 000	25%	75%

II. Inwestycje o charakterze ściekowym i kanalizacyjnym

Nazwa zadania	Okres realizacji	Koszty zadania	Źródła finansowania		
			Budżet gminy	UE	Inne
Budowa kanalizacji sanitarnej i deszczowej w Turobinie i Przedmieściu	2007 - 2008	10 000 000	20 %	75 %	5 %

III. Inwestycje z zakresu ochrony środowiska

Nazwa zadania	Okres realizacji	Koszty zadania	Źródła finansowania	
			Budżet gminy	UE
Rekultywacja i techniczne zamknięcie składowiska odpadów w Turobinie	2006-2007	300 000	25 %	75%
Budowa punktu gromadzenia odpadów w Turobinie	2007-2008	500 000	25%	75%

IV. Inwestycje drogowe

Nazwa zadania	Okres realizacji	Koszty zadania	Źródła finansowania	
			Budżet gminy	UE
Odbudowa drogi gminnej w Przedmieściu i Odbudowa dróg(ulic) w Turobinie Turobin (ul. Rynek, ul. Szczepieszka, ul. Narutowicza km 0+000 do 0+072,30)	2008-2009	1 800 000	25 %	75%
Odbudowa dróg (ulic) w Turobinie (ul. Staszica od km 0+000 do 0+215,75, ul. Jana Dekerta km 0+215,75 do 0+334,50 (od ul. Staszica do Piłsudskiego) ul. Hetmana Górki km 0+000 do km 0+233,10 (od ul. Staszica do ul. Rynek) ul. Rynek 0+233,10 do 0+344,55 (przedłużenie H. Górki) ul. Rynek km 0+000 do 0+085,70 (od ul. Narutowicza do ul. H. Górki) ul. Rynek km 0+000 do 0+084,70 (od ul. Szczepieszkiej do ul. Poprzecznej)	2008-2009	2 800 000	25%	75%

ul. Sądowa km 0+000 do 0+083,50				
ul. Rieczna km 0+000 do 0+107,85				
ul. Kościelna km 0+000 do 0+150,00 (od ul. Riecznej)				
ul. Jana Dekerta km 0+00 do 0+268,80 (od ul. Szczepreskiej do ul. Zamojskiej)				

V. Infrastruktura społeczna, ochrona zdrowia

Nazwa zadania	Okres realizacji	Koszty zadania	Źródła finansowania	
			Budżet gminy	UE
Remont budynku Ośrodka Zdrowia w Turobinie	2013	1 000 000	25 %	75%

14. OCZEKIWANE WSKAŹNIKI OSIĄGNIĘCIA PLANU ROZWOJU LOKALNEGO

14.1. Monitoring

14.1.1. Założenia ogólne

W celu racjonalnego, sprawnego i efektywnego wykorzystania środków strukturalnych, Unia Europejska nakłada na państwa członkowskie - beneficjentów, obowiązek monitorowania wydatków i efektów rzeczowych wdrażania programów (*Rozporządzenie ramowe nr 1260/1999/WE*). Zgodnie z obowiązującą definicją monitorowanie jest to proces systematycznego zbierania, raportowania i interpretowania danych opisujących postęp i efekty programu, planu lub projektu.

Spełnia on m.in. rolę systemu wczesnego ostrzegania o ewentualnych nieprawidłowościach i odchyleniach do przyjętych założeń, co stwarza możliwość

przeprowadzenia niezbędnych korekt niemalże w momencie stwierdzenia nieprawidłowości bądź niepożądanych zmian.

System monitoringu Planu Rozwoju Lokalnego ma na celu kontrolowanie przebiegu, sposobu oraz efektów realizacji działań współfinansowanych ze środków UE w ramach programu.

14.2. Rodzaje monitorowania i wskaźniki

Monitoring jest elementem zarządzania środkami publicznymi. Opiera się na systematycznym zbieraniu danych dotyczących realizacji strategii i programów oraz wykorzystaniu ich do porównania wskaźników osiągniętych z zakładanymi. Dane z monitoringu służą do oceny skuteczności i efektywności realizowanych działań. Na podstawie analiz odchyleń stanu obecnego od zakładanego formułowane są ewentualne wnioski dotyczące zmian w tych strategiach czy programach. Cały proces monitoringu ma na celu zapewnienie efektywności wydatkowania środków na realizację Planu. Umożliwia również wczesne wykrywanie ewentualnych błędów i reagowanie na nie, a także dostosowanie zapisów Planu do zmieniających się uwarunkowań.

W zależności od charakteru badanych danych, monitoring podzielony został na dwie kategorie:

- monitoring rzeczowy,
- monitoring finansowy.

Monitoring rzeczowy

Monitoring rzeczowy z założenia ma dostarczyć danych obrazujących postęp we wdrażaniu Planu Rozwoju Lokalnego i poszczególnych projektów oraz umożliwić ocenę jego wykonania. Dane kwantyfikowane (mieralne liczbowo), obrazujące postęp we wdrażaniu oraz rezultaty tych działań zostały, podzielone na trzy kategorie:

WSKAZNIKI PRODUKTU - odnoszą się one do rzeczowych efektów działalności. Liczone są w jednostkach materialnych.

WSKAZNIKI REZULTATU - odpowiadają one bezpośrednim i natychmiastowym efektom wynikającym z realizacji projektu. Takie mierniki mogą przybierać formę wskaźników materialnych lub

WSKAZNIKI ODDZIAŁYWANIA - obrazują one konsekwencje danego programu wykraczające poza natychmiastowe efekty dla bezpośrednich beneficjentów. Oddziaływanie może odnosić się do efektów związanych bezpośrednio z podjętym działaniem, chociaż pojawiających się po pewnym czasie (oddziaływanie bezpośrednie), jak i do efektów długookresowych, oddziałujących na szerszą populację i pośrednio tylko wynikających ze zrealizowanego działania (oddziaływanie pośrednie).

Wskaźniki mierzone będą cyklicznie. Częstotliwość pomiaru, wskaźników będzie różna w zależności od kategorii wskaźnika i od poziomu w strukturze wdrażania.

Monitoring finansowy

Monitoring finansowy dostarczy danych dotyczących finansowych aspektów realizacji Planu Rozwoju Lokalnego. Zgromadzone informacje będą podstawą do oceny efektywności wydatkowania środków.

14.2.1. Zasady prowadzenia monitoringu i sposoby oceny

Monitoring Planu Rozwoju Lokalnego prowadzony będzie na dwóch poziomach:

- Poziomie szczegółowym
- Poziomie ogólnym

Monitoring na poziomie szczegółowym

Prowadzony będzie w ramach każdego pojedynczego projektu dla trzech typów wskaźników (produktu, rezultatu i oddziaływania). Pod koniec każdego roku wdrażania Planu Zespół Zarządzający przygotowuje raport zbiorczy dla wszystkich projektów realizowanych bądź zrealizowanych w tym okresie, który zostanie przedstawiony Radzie Gminy. Raport będzie zawierał, poza sprawozdaniem merytorycznym, ewentualne korekty i propozycje zmian, które mogą być wprowadzone do Planu stosowna uchwała Rady.

Monitoring na poziomie ogólnym

Dotyczy badania wskaźników osiągnięć i założeń całego Planu Rozwoju Lokalnego. Składał się on będzie z trzech etapów rocznych poddanych ocenie Rady Gminy. Pod koniec roku 2007 Zespół Zarządzający przygotowuje raport końcowy z realizacji Planu. Wnioski i doświadczenia wynikające z wdrażania tego etapu zostaną wykorzystane przy opracowaniu szczegółowych działań w kolejnym okresie programowania.

15. PROMOCJA PLANU ROZWOJU LOKALNEGO

Gmina Turobin zapewni odpowiednią informację i promocję dotyczącą programowania i wdrażania Planu Rozwoju Lokalnego oraz projektów realizowanych w jego ramach, skierowaną do mieszkańców gminy oraz beneficjentów. Informacja i promocja ma służyć podkreśleniu roli Wspólnoty oraz zapewnić przejrzystość pomocy udzielanej ze środków polityki spójności. Informacja i promocja musi odpowiadać wymogom określonym w odpowiednim rozporządzeniu Komisji Europejskiej (*obecną podstawą prawną jest rozporządzenie WE 1159/00*) oraz być udostępniana w sposób umożliwiający dotarcie do wszystkich zainteresowanych obywateli i instytucji z naciskiem na potencjalnych beneficjentów Planu Rozwoju Lokalnego.

16. PLAN FINANSOWY

16.1. Plan finansowy na lata 2006-2013

Brak odpowiednich dochodów własnych oraz brak wpływu na wydatkowanie w regionie środków pozostających w gestii funduszy celowych i agencji centralnych stanowi znaczącą barierę dla prowadzenia skoordynowanej i efektywnej polityki rozwoju.

Oprócz środków wewnętrznych gminy do realizacji Planu Rozwoju Lokalnego będą wykorzystywane **środki zewnętrzne**, takie jak:

- środki budżetu państwa (kierowane w ramach polityki regionalnej państwa);
- środki UE w ramach prowadzonych przez nią polityk (szczególnie polityki spójności, Wspólnej Polityki Rolnej, Programów Ramowych w zakresie Rozwoju Technologicznego);

- kredytów bankowych oraz innych pożyczkowych instrumentów finansowych

Łączny koszt projektów planowanych do realizacji w latach 2006-2013 wynosi 20 900 000

zł. w tym:

- na inwestycje w zakresie infrastruktury oświatowej i sportowej – 4 500 000 zł
- na inwestycje w zakresie infrastruktury ściekowej i kanalizacyjnej – 10 000 000 zł
- na inwestycje z zakresu ochrony środowiska – 800 000 zł
- na inwestycje w zakresie inwestycji drogowych – 4 600 000 zł
- na inwestycje w zakresie infrastruktury społecznej, ochrony zdrowia – 1 000 000 zł

W budżecie gminy na zrealizowanie tych zadań zaplanowana zostanie kwota: 4 180 000 zł

Pozostałe środki finansowe pochodzić będą z następujących źródeł:

- Fundusze strukturalne Unii Europejskiej: 15 675 000 zł
- Budżet państwa: 1 045 000 zł

Budżet Gminy	Budżet Państwa	Fundusze Strukturalne
20%	5%	75 %

17. SYSTEM WDRAŻANIA

17.1. System monitorowania programu rozwoju lokalnego gminy Turobin

Istotnym elementem wdrażania "Planu Rozwoju Lokalnego Gminy Turobin" jest stworzenie efektywnego sposobu kontroli i monitorowania poszczególnych elementów programu.

System wdrażania Planu Rozwoju Lokalnego będzie odnosił się do:

- Bieżącej aktualizacji części diagnostycznej zgodnie z trendami rynku lokalnego,
- Dostarczania informacji o stopniu realizacji poszczególnych zadań/projektów programu
- Okresowej weryfikacji programu przy współudziale różnych partnerów społecznych.

Plan Rozwoju Lokalnego określa szczegółowy rejestr projektów i zadań *planowanych*

do realizacji przez Gminę Turobin w latach 2006-2013.

System wdrażania Planu Rozwoju Lokalnego Gminy Turobin należy postrzegać w dwóch aspektach: zarządzająco – koordynującym i wdrażająco - wnioskującym. Rada Gminy pełni bezpośrednią funkcję zarządzającą Planem Rozwoju Lokalnego Gminy Turobin i jest jedynym właściwym podmiotem do podejmowania ostatecznej decyzji o realizacji zadań i programów planu.

Osobami odpowiedzialnymi za weryfikację i monitoring Planu będą:

- Wójt Gminy Turobin
- Skarbnik Gminy Turobin
- Stanowisko do spraw zamówień publicznych i ochrony środowiska.